

LASTEN SOSIAALISEN HYVINVOINNIN AVAIMET PÄIVÄKODISSA

Minna Veteläinen ja Laura Vikström

Opinnäytetyö
Sosiaali-, liikunta- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

2015

Sosiaali-, liikunta- ja terveysala
Sosionomi AMK

Tekijät	Minna Veteläinen ja Laura Vikström	Vuosi	2015
Ohjaajat	Susanna Helavirta ja Merja Hjulberg		
Toimeksiantajat	Oululainen kunnallinen ja yksityinen päiväkot		
Työn nimi	Lasten sosiaalisen hyvinvoinnin avaimet päiväkodissa		
Sivu- ja liitemäärä	69 + 7		

Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää, mitkä tekijät tuottavat lasten sosiaalista hyvinvointia päiväkodin arjessa. Tutkimme työssämme myös lasten sosiaalista hyvinvointia heikentäviä tekijöitä. Haastattelimme opinnäytetyötämme varten 4-6-vuotiaita lapsia sekä kahta lastentarhanopettajaa kahdesta päiväkodista Oulussa. Tavoitteenamme on, että yhteistyökumppaneina toimivat päiväkodit voivat hyödyntää opinnäytetyöstämme nousseita tuloksia työssään.

Käytimme opinnäytetyössämme laadullista eli kvalitatiivista tutkimusotetta. Pyrimme toteuttamaan opinnäytetyömme mahdollisimman lapsilähtöisesti ja eettisiä periaatteita kunnioittaen. Tutkimusaineisto on kerätty haastattelemalla seitsemää lasta sekä kahta lastentarhanopettajaa teemahaastattelun avulla. Lasten haastatteluiden tukena käytimme kuvakortteja. Analysoimme saadun aineiston teemoituksen avulla ja käytämme suoria lainauksia haastatteluista.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on saada lasten äänet ja mielipiteet kuuluviin, missä koemme onnistuneemme erityisen hyvin. Haastatteluiden jälkeen voimme todeta, että päiväkodissa lapsille tuottaa sosiaalista hyvinvointia yhdessä oleminen ja mieleisen toiminnon tekeminen yhdessä. Lapsille on erityisen tärkeää saada viettää aikaa päiväkodissa yhdessä parhaan kaverin tai kavereiden kanssa. Sosiaalista hyvinvointia heikentäväksi tekijäksi nousi esille kiusaaminen, jota voidaan ennaltaehkäistä pienemmillä lapsiryhmillä, valvonnan ja työn tekijöiden lisäämisellä, toteuttamalla yhteistyötä vanhempien kanssa sekä huomioimalla lapset yksilöllisesti päiväkodin arjessa.

Avainsanat	Sosiaalinen hyvinvointi, sosiaaliset suhteet, sosiaalinen turvallisuus, sosiaalinen toiminta, varhaiskasvatus, 4-6-vuotias lapsi, lapsilähtöisyys
------------	---

School of Applied Health, Sports and Social
Sciences
Bachelor of Social Services

Authors	Minna Veteläinen and Laura Vikström	Year	2015
Supervisor(s)	Susanna Helavirta and Merja Hjulberg		
Commissioned by	Municipal and private day care center in Oulu		
Subject of thesis	The key to children's social well-being in the day care center		
Number of pages	69 + 7		

The aims of our thesis are to clarify the factors, which produce children's social well-being in the day care centers. In our thesis we also study the factors, which deteriorate children's social well-being. We interviewed children at the age of 4-6 and also two kindergarten teachers from two different day care centers in Oulu. One of our aims is that co-operation partners can take advantage of our thesis results in their work.

In the thesis, we used a qualitative research approach. Our aim is to execute our thesis as child-centered as possible and also regarding the ethical principles. The data is collected by interviewing seven children and two kindergarten teachers with theme interviews. When interviewing the children, we used picture cards as support. We analyze the results with thematic analysis and use direct quotations from the interviews.

The purpose of our thesis is to get children's voices and opinions heard, where we feel that we have succeeded well. After the interviews, we can say, that being together and doing together something that children enjoy brings social well-being to the children. To children, it's very important to spend time with their best friend or friends. One factor, which deteriorates children's social well-being was bullying, which can be prevented by smaller groups, increasing control at the kindergarten, adding more employees, having more co-operation with parents and also noticing all the children individually at the kindergarten.

Key words Social well-being, social relationships, social security, social activity, early childhood education, 4-6-year-old child, child-orientation

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	8
2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	8
2.2 Tutkimusmenetelmä	9
2.3 Tutkimusaineisto	14
2.4 Tutkimuksen teon eettisyys	17
3 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	22
3.1 Lasten hyvinvoinnin ulottuvuudet	22
3.2 Sosiaalinen hyvinvointi	25
3.3 Varhaiskasvatus lasten sosiaalisen hyvinvoinnin tukena	29
4 SOSIAALISEN HYVINVOINNIN TEKIJÄT PÄIVÄKODISSA LASTEN JA LASTENTARHANOPETTAJIEN KERTOMANA	32
4.1 Sosiaaliset suhteet	34
4.2 Sosiaalinen turvallisuus	40
4.3 Sosiaalinen toiminta	45
4.4 Sosiaalista hyvinvointia heikentävät tekijät ja niiden ennaltaehkäiseminen päiväkodissa	54
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	59
6 POHDINTA	63
LÄHTEET	67
LIITTEET	70

ALKUSANAT

Haluamme kiittää Oulun varhaiskasvatusta ja kahta yhteistyökumppanina toiminnutta päiväkotia opinnäytetyömme mahdollistamisesta. Kiitämme erityisesti haastatteluihin osallistuneita lapsia ja lastentarhanopettajia sekä lasten vanhempia. Suuret kiitokset myös ohjaaville opettajillemme, jotka ohjeistivat meitä opinnäytetyötä tehdessämme.

Oulussa 21.8.2015 Minna Veteläinen ja Laura Vikström

1 JOHDANTO

Hyvinvointia tuottavat tekijät voivat olla erilaisia eri ihmisille, mutta jokaiselle hyvinvointi ja sen toteutuminen ovat tärkeässä osassa elämää ja sen mielekkyyttä. Oulun varhaiskasvatussuunnitelmassa (2013-2015, 8) nostetaan esille hyvinvointioppiminen, jossa päiväkotien henkilöstön tarkoituksena on edistää lasten hyvinvointia suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti yhdessä lasten huoltajien kanssa. Päiväkotien ollessa suuri osa useiden lasten arkipäivää, on tärkeää selvittää, millaiset asiat ovat lapsille merkityksellisiä heidän hyvinvointinsa kannalta, jotta voidaan ylläpitää hyvinvointia lisäävää varhaiskasvatusta sekä parantaa lasten hyvinvointia entisestään. Lasten hyvinvointia tutkiessa on tärkeää kysyä myös lapsilta itseltään heidän ajatuksiaan hyvinvoinnistaan.

Käsitlemme opinnäytetyössämme lasten hyvinvointia ja hyvinvoinnin ollessa laaja käsite, rajaamme työme tarkemmin 4-6-vuotiaiden lasten sosiaaliseen hyvinvointiin päiväkodissa. Sosiaalisella hyvinvoinnilla tarkoitamme sosiaalisten suhteitten ja vuorovaikutuksen kautta tulevaa hyvinvointia. Työssämme arvioimme myös tekijöitä, jotka voivat mahdollisesti heikentää lasten sosiaalista hyvinvointia päiväkodissa. Toteutimme opinnäytetyömme laadullisella tutkimusmenetelmällä, teemahaastattelua käyttäen. Opinnäytetyömme aineistonkeruun toteutimme haastatteleamalla lastentarhanopettajia ja 4-6-vuotiaita lapsia. Lasten haastattelut toteutimme lapsilähtöisellä menetelmällä, kuvakorttien tukemana. Toteutimme haastattelut kahdessa päiväkodissa Oulussa, joista toinen on yksityinen ja toinen kunnallinen.

Tavoitteenamme opinnäytetyössämme on selvittää, mitä asioita lapset pitävät hyvinvointinsa kannalta merkityksellisinä ja mielekkäinä päiväkodissa. Haluamme tuoda esille myös, mitä tekijöitä lastentarhanopettajat pitävät merkityksellisinä lasten sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta. Opinnäytetyömme yhtenä tavoitteena on myös lapsilähtöisen työn toteuttaminen sekä lasten äänen kuuluviin tuominen. Lisäksi tavoitteenamme on se, että varhaiskasvattajat voisivat hyödyntää lasten sosiaalisesta hyvinvoinnista saatua tietoa omassa työssään. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää tukea lasten sosiaalista hyvinvointia, sillä lapset

rakentavat omaa itsetuntoaan ollessaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa (Oulun varhaiskasvatussuunnitelma 2013-2015, 8).

Valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi alun perin lasten hyvinvoinnin, sillä halusimme tehdä työmme positiivisesta aiheesta. Käsitlemme työssämme myös hyvinvointia uhkaavia tekijöitä, mutta toivomme, että työstämme jäisi päällimmäisenä positiivinen jälki. Tutkimussuunnitelman tehtyäme ja jonkin aikaa aihetta pohdittuamme, alkoi hyvinvoinnin osa-alueista rajautua kiinnostavimmaksi tutkimusaiheeksi lasten sosiaaliset tarpeet ja sosiaalinen hyvinvointi. Aiheemme muodostui lopulliseksi työstäessämme opinnäytetyömme teoreettista viitekehystä sekä suunnitellessamme haastattelukysymyksiä.

Jo alusta alkaen oli selvää, että halusimme osallistaa työssämme lapsia. Toivomme, että lasten haastatteluista nostamamme sitaatit tuovat myös lukijalle positiivisen lisän, sillä koemme lasten haastattelutilanteiden ja vastausten olleen työn parhaita puolia. Opinnäytetyömme koostuu mielestämme tärkeästä ja aina ajankohtaisesta aiheesta, kun kyseessä on lasten hyvinvointi. Koemme, että varhaiskasvatuksen lapsilähtöisyyden säilyttämiseksi, on tärkeää kuunnella ja ottaa myös lasten omat näkemykset huomioon suunnitellessa sekä toteuttaessa varhaiskasvatusta lapsille.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Tavoitteenamme opinnäytetyössämme on tutkia eri tekijöitä lasten sosiaaliseen hyvinvointiin sekä selvittää, millä tekijöillä on merkitystä lasten ja lastentarhanopettajien mielestä lasten sosiaalisessa hyvinvoinnissa päiväkodissa. Työssämme aiomme esitellä myös mahdolliset sosiaalista hyvinvointia heikentävät tekijät. Lisäksi tavoitteenamme on oppia enemmän lasten ajatusmaailmasta ja asioista, joita he pitävät tärkeinä. Koemme, että nämä asiat voivat olla tärkeitä vinkkejä tulevaisuuden työelämäämme. Tulevina lastentarhanopettajina meidän yhtenä tavoitteenamme on laajentaa käsitystämme lasten hyvinvoinnista päiväkotiarjessa.

Pyrimme opinnäytetyössämme vastaamaan kolmeen seuraavaan tutkimuskysymykseen: Millä tekijöillä on merkitystä lasten sosiaaliselle hyvinvoinnille päiväkodissa? Mitkä tekijät heikentävät lasten sosiaalista hyvinvointia päiväkodissa? Sekä, millä tekijöillä on lastentarhanopettajien mielestä merkitystä lasten sosiaaliselle hyvinvoinnille päiväkodissa?

Päiväkotien työntekijät voivat hyödyntää opinnäytetyömme kautta saatuja tuloksia omassa työssään ja näin ollen pitää työtämme merkityksellisenä alalle. Tavoitteenamme on, että päiväkotien työntekijät saisivat tietoa siitä, mihin asioihin voivat omassa työssään lasten kanssa panostaa ja mitkä asiat taas eivät ole niin tärkeitä lasten mielestä heidän sosiaalisen hyvinvointinsa kannalta. Vaikka työmme kohdistuu kahteen tiettyyn päiväkotiin ja niiden lapsiin, voi työmme tuloksia mahdollisesti hyödyntää myös muissa päiväkodeissa ja muilla varhaiskasvatuksen aloilla. Lisäksi myös meitä, opinnäytetyön tekijöitä, kiinnostaa lasten hyvinvointi arjessa ja etenkin päiväkodissa, koska tulemme mahdollisesti myös itse työskentelemään tulevaisuudessa päiväkotiympäristössä.

2.2 Tutkimusmenetelmä

Toteutimme opinnäytetyömme aineistonkeruun haastatteluiden avulla. Haastattelut toteutettiin kvalitatiivisina eli laadullisina. Laadullinen tutkimus on tutkimustapana metodologinen lähestymistapa, johon kuuluu sekä käytännön menetelmiä että teoreettisia oletuksia. Laadullisen tutkimuksen avulla pyritään selvittämään erittelemällä sekä tulkitsemalla, mitä haastateltavat tarkoittavat vastatesaan heille esitettyihin kysymyksiin. Keskeisintä laadullisessa tutkimuksessa on sen kokemusperäinen tutkimusmenetelmä, jossa ensiksi tuotetaan argumentaatioaineistoja puolistrukturoitujen haastattelujen avulla. (Vesala & Rantanen 2007, 11.)

Laadullinen tutkimusmenetelmä nähdään prosessina, jossa tutkimuksen etenemisen eri vaiheet eivät ole välttämättä ennakkoon jäsennettävissä eri vaiheisiin, vaan esimerkiksi tutkimuskysymykset tai aineistonkeruuta koskevat ratkaisut muotoutuvat tutkimuksen edetessä eteenpäin. Aineistonkeruumenetelmän ollessa inhimillinen eli tutkijan itse haastateltaessa muita ihmisiä, voi aineistoonsa liittyvien tulkintojen ja näkökulmien katsoa kehittyvän tutkijan tietoisuudessa vähitellen tutkimusprosessin edetessä (Kiviniemi 2010, 70). Opinnäytetyömme on muokkautunut prosessimme edetessä sekä haastatteluiden toteuttamisen myötä, mikä on Kiviniemen (2010, 70) mukaan yleistä laadullista tutkimusta tehdessä.

Teemahaastattelu kuuluu laadullisiin tutkimusmenetelmiin ja se soveltuu henkilöiden haastatteluun, koska se on yksinkertaisin ja tehokkain keino saada tietää, mitä henkilö ajattelee jostakin asiasta (Eskola & Vastamäki 2007, 25). Teemahaastattelussa on kyse vuorovaikutuksesta tietyn teeman ympärillä. Teemahaastattelussa haastateltava pyrkii saamaan aiheesta häntä kiinnostavat asiat selville (Eskola & Vastamäki 2007, 25), kuten me olemme tehneet omassa opinnäytetyöprosessissamme haastattellessamme lapsia ja lastentarhanopettajia.

Valitsimme tiedonkeruumenetelmäksi haastattelun, koska haastateltaessa myös sellaiset lapset kykenevät kertomaan ajatuksistaan sekä ilmaisemaan mielipiteensä, jotka eivät osaa vielä lukea, täyttää kyselylomakkeita tai kirjoittaa. Haastateltaessa lapsia on myös muistettava, että me aikuisina emme voi vapautua auktoriteetin asemasta lasten kanssa vuorovaikutuksessa ollessamme. Lapsia haastateltaessa haastattelijoilta vaaditaankin erityistä tarkkuutta ja herkkyyttä. Haastateltavilla, niin lapsilla kuin aikuisilla on oikeus olla vastaamatta sekä oikeus lähteä pois koko haastattelutilanteesta. (Turtiainen 2001, 53–54.)

Laadullisen tutkimuksen metodologisiin periaatteisiin kuuluvat analyysin tekeminen kahdella eri tasolla, joista voidaan puhua luokittavina ja tulkitsevinä analyysinä. Luokittavalla analyysillä tarkoitetaan tehtyjen havaintojen tunnistamista ja ryhmittelyä esimerkiksi indeksoimalla, koodaamalla tai kategorisoimalla. Sen yleisperiaatteisiin kuuluvat erojen ja samanlaisuuksien etsiminen ja tunnistaminen tehdyissä tutkimuksissa. Tulkitsevassa analysoimisessa taas keskitytään tulkitsemaan tutkimustuloksia laaja-alaisemmin. Tämä tarkoittaa abstrahointia eli aineistojen hahmottamista erilaisten teoreettisten näkökulmien tukena (Vesala & Rantanen 2007, 12). Sovelsimme opinnäytetyötä tehdessämme molempia analysointitapoja ja ryhmittelimme tuloksiamme teemoittain, samalla viitaten niitä teoriaamme.

Laadullista tutkimusta toteuttavalta tutkijalta edellytetään hänen oman tietoisuutensa kehittymistä tutkimuksen edetessä sekä valmiuksia tehdä uudelleenlinjauksia tutkimukseensa. Tutkimusprosessin alkuvaiheessa tutkija ei ole omilta näkökulmiltaan perspektiiviton, vaan tutkijan teoreettiset näkökulmat ja tutkimuksen edetessä myös käsitteelliset näkemykset voivat toimia osaltaan suuntaa-antavina tutkimuksen edetessä. Tutkimuksen alkutaipaleella keskeistä on teoreettisten ydinkategorioiden löytäminen, mikä auttaa jäsentämään ja pelkistämään kehittymässä olevaa teoriapohjaa. (Kiviniemi 2010, 71.)

Johnsonin ja Christensenin mukaan tutkijan on keskityttävä saamaan laadullista tutkimusta tehdessään vastauksia haastateltaviltaan harkitusti laadittujen kysymysten ja huolellisesti suunniteltujen haastatteluiden kautta. Laadullisen tutki-

muksen aineistojen analysoimisessa tutkija pyrkii etsimään merkittäviä vastauksia tutkimuskysymyksiinsä. Vastausten tulee olla laadullisen tutkimuksen aiheeseen liittyviä, jotta ne olisivat tarpeeksi relevantteja eli aiheenmukaisia. Tyypillistä laadullista tutkimusta tehdessä on, että tutkija laatii erilaisia teemoja saaduista vastauksista, jotta niiden erittelemisen erilaisiin ryhmiin ja vastakkainasetteluihin olisi helpompaa analysoidessa. (Johnson & Christensen 2009, 398-399.)

Laadullisen tutkimuksen analysoiminen on Johnsonin ja Christensenin mukaan monivivahteista, koska tutkimus itsessään ihmisten haastatteluiden, äänitteiden ja videoiden analysoimisen kautta on moniulotteista. Heidän mukaansa laadullisen tutkimuksen analysoimiseen ei ole yhtä oikeaa tapaa. Aineistojen analysoimisessa on tärkeää heidän mukaansa kategorisoida tutkimuksen teemoja, tulkita kyseiset teemat auki lukijoille ja niiden kautta avata tutkimuksesta nousevat johtopäätökset ja päätelmät. (Johnson & Christensen 2009, 96.)

Valitsimme lasten haastatteluiden toteutukseen mukaan kuvakortit, sillä koimme, että lapset ymmärtäisivät parhaiten lausuttuja kysymyksiä kuvien tukemana, kuin kirjallisia kyselyjä. Haastatteluissa oli hyvin tärkeää huomioida lasten kehitys- ja taitotaso, jotta he ymmärsivät, mitä heille esitetyissä kysymyksissä kysyttiin. Lapselle puhuttaessa on tärkeää käyttää sellaisia sanoja, joita hän ymmärtää, eikä sanoja tulisi olla liikaa (Koivunen 2009, 49). Näimme, että haastattelu oli tutkimustapana sopiva myös työntekijöitä haastateltaessa, koska haastattelu on tehokas tapa saada tietää, mitä henkilö ajattelee haastattelun aiheesta. Koimme myös, ettemme saisi yhtä laajasti ja monipuolisesti tietoa esimerkiksi strukturoidun kyselylomakkeen avulla.

Korttien kuvien valitsemiseen vaikutti olennaisesti se, että kaikki kortit liittyivät päiväkodin arjen tilanteisiin, joissa lapsi on tai voi olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Korteissamme olivat kuvattuina musiikkituokio, tehtävät, askartelu, aamupiiri, ruokailu, satu, leikki, ulkoilu, kotiin lähtö, pelit, lepo hetki, retki, piirtäminen, rakentelu ja liikunta. Kyseisten korttien lisäksi käytimme neljää korttia, yksin, yhdessä, kaverin kanssa ja aikuisen kanssa, joiden avulla selvitimme, kenen kanssa lapsi mieluiten koki valitsemansa tilanteen tai toimin-

nan. Musiikkituokio ja ulkoilu -kortit on kuvittanut Sergio Palao, leikki -kortin Annakaisa Ojanen ja tehtävät, askartelu, aamupiiri, ruokailu, satu, leikki, kotiin lähtö, pelit, lepoaika, retki, piirtäminen, rakentelu, yksin, yhdessä, kaverin kanssa sekä aikuisen kanssa -kortit Elina Vanninen. Kortteja oli yhteensä 19 kappaletta ja ne löytyvät liitteenä opinnäytetyömme lopusta (Liite 1).

Lasten sukupuolta erotellaan yhteiskunnassamme erityisesti värien avulla (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015), kuten esimerkiksi vaatteiden värien tai lempivärien kautta. Tämän takia päädyimme pohtimaan haastattelukorttien taustavärien valitsemista, sillä halusimme värin olevan mahdollisimman sukupuolisensitiivinen. Valitsimme haastattelukorttien taustaväriksi keltaisen, koska koimme, että keltainen oli värinä sukupuolisensitiivinen. Pyrkimyksenämme oli valita kortteihin sellainen väri, joka ei erityisesti miellytä juuri tyttöjä tai poikia, jotta korttien väri ei vaikuttaisi lasten korttivalintoihin.

Käytimme Papunetin varhaiskasvatuksen kuvamateriaaleja lasten kanssa kommunikoimisen tukemiseen. Papunet -sivusto on tarkoitettu eri keinoin kommunikoiville ihmisille. Papunetin tietopankki ja muut materiaalit ovat yksityisihmisten ja ammattilaisten vapaassa käytössä. Papunetin materiaalien ja käyttäminen kuvapankin kuvien tallentaminen, tulostaminen sekä käyttäminen kommunikoimisen tukemiseen on lisensoitu ”Nimeä-Epäkaupallinen-JaaSamoin” -lisenssillä, jonka myötä meillä oli lupa hyödyntää Papunetin kuvamateriaaleja opinnäytetyössämme lapsia haastateltaessa. (Papunet 2015a; Papunet 2015b.)

Päädyimme valitsemaan Papunetin kuvapankin kuvat haastatteluihimme, koska harjoitteluissa huomasimme, että sekä yksityisessä että kunnallisessa päiväkodissa hyödynnettiin samoja Papunetin kuvamateriaaleja varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Täten lasten haastatteluissa käytetyt kuvat olivat lapsille jo ennestään tuttuja. Nauhoitimme kaikki lasten haastattelutilanteet, jotta pystyimme haastattelutilanteessa keskittymään täysin lasten kanssa kommunikoimiseen, luottamuksellisen suhteen luomiseen sekä miellyttävän tilanteen luomiseen. Näimme, että muistiinpanojen kirjoittaminen lapsia haastateltaessa

ei sopinut tilanteeseen, koska lapset olisivat saattaneet kokea tilanteen epämiellyttäväksi tai pitkästyttäväksi.

Lasten haastatteluja varten laadimme kysymyksiä, joissa kysyttiin lasten mielipiteitä ja näkökantoja liittyen päiväkodin arjen sosiaalisiin tilanteisiin, muun muassa ulkoilemiseen, piirituokioihin ja leikkihetkiin. Laadittuja kysymyksiä oli yhteensä kolmesta kappaletta ja osassa kysyimme lapselta myös perusteluja hänen valitsemalleen kuvakortille (Liite 2). Pyrimme haastattelukysymysten avulla selvittämään, millainen toiminta oli erityisesti lasten mielestä parasta sekä tykkäsikö lapsi toteuttaa kyseistä toimintaa yksin, yhdessä, kaverin kanssa vai aikuisen kanssa päiväkodissa. Lapsille laatimamme haastattelukysymykset löytyvät liitteenä opinnäytetyön lopusta (Liite 2).

Haastattelimme kahdesta päiväkodista myös yhtä lastentarhaopettajaa kysymysrunkojen (Liite 3) avulla. Haastatteluissa pyrimme selvittämään, mitkä tilanteet työntekijöiden mielestä lisäävät lasten sosiaalista hyvinvointia sekä mitkä taas heikentävät niitä heidän mielestään. Kysyimme myös, mistä toiminnasta työntekijät ovat kokeneet lasten pitävän eniten ja mistä taas vähiten. Nauhoitimme ja litteroimme myös lastentarhanopettajien haastattelut, jotta niiden analysoiminen olisi analysointivaiheessa helpompaa. Haastattelukysymykset lastentarhanopettajille löytyvät liitteenä opinnäytetyömme lopusta (Liite 3).

Toteutimme lasten ja lastentarhanopettajien haastattelut toukokuussa ennen kesälomakauden alkamista. Lasten haastattelut kestivät ajaltaan vaihtelevasti. Lyhin haastattelu kesti noin 6 minuuttia. Pisin kesti taas noin 10 minuuttia. Lastentarhanopettajien haastatteluista toinen kesti noin 16 minuuttia ja toinen noin 39 minuuttia. Haastattelimme lapsia ja lastentarhanopettajia erillisessä ja rauhallisessa tilassa, erossa päiväkodin arjen hälinästä, jotta haastattelutilanne olisi mahdollisimman rauhallinen vastaajillemme sekä sen takia, että ääninauhitteet olisivat selkeitä analysointia varten.

2.3 Tutkimusaineisto

Haastattelimme yhteensä yhdeksää 4-6-vuotiasta lasta lapsilähtöisellä tavalla kuvakortteja hyödyntäen. Päädyimme haastattelemaan 4-6-vuotiaita lapsia, koska suoritimme aiemmin keväällä 2015 harjoittelumme kyseisten ikäisten lasten parissa ja koimme, että he olivat kehitysvaiheeltaan juuri oikeassa vaiheessa osallistumaan haastatteluihin. Koska työskentelimme opinnäytetyössämme yhdessä 4-6-vuotiaiden lasten kanssa, oli hyvä tarkastella tarkemmin, millä tavoin 4-6-vuotiaan lapsen kokonaisvaltainen kehitys tässä ikävaiheessa näyttäytyy. Näin pystyimme huomioimaan lasten kehitysvaiheet myös haastattelutilanteissa sekä haastattelukysymysten asettelussa ja sisällössä, suunnittelemalla ne ikävaiheelle soveltuvalla tavalla.

Lapsen mielikuvitus ja sisäinen maailma rikastuvat sekä voimistuvat erityisesti 4-5-vuoden iässä. Lapsella on jo runsaasti sanavarastoa, kokemuksia ja elämyksiä, joista rakentaa mielikuvituksen tuotoksia. Mielikuvitus auttaa lasta luomaan uusia käsitteitä sekä rikastuttamaan ajattelua. Lapsi kertoo myös paljon omia kertomuksia ja on iloinen, jos aikuinen suhtautuu niihin tosissaan. Myös yksityiskohdat alkavat hahmottua tässä iässä. 4-5-vuoden iässä lapsen kuulo- ja näköaistin merkitys kasvaa. Lasta kiinnostavat erilaiset ääni- ja näkötehtävät. Lapsi käyttää hyödyksi kuulo- ja näköaistiaan tekemällä paljon havaintoja ympäristön tapahtumista. 4-5-vuotiaan lapsen kehitykseen kuuluvat kuitenkin vielä hetkelliset päähänpistot ja mielikuvitus, eikä toimintojen yhteen liittäminen ole aina niin loogista tai todellisuutta vastaavaa. (Jarasto & Sinervo 1997, 52-56.)

4-5-vuotiaan lapsen ajattelu kehittyy, mutta se on yhä hyvin konkreettista ja kirjaimellista. Lapsi liikkuisi mieluummin asioista toiseen kuin kertaisi samaa tai syventyisi yhteen asiaan kerrallaan. 4-5-vuoden ikä on kielellisesti aktiivisin vaihe lapsuudessa. Lapsi kyselee ja puhuu paljon sekä yksin että toisille, kontrolloidakseen puhettaan ja ilmaisujaan. Tämän ikäinen lapsi nauttii kielellisestä toiminnasta ja leikkiminen sanoilla ja niiden rytmeillä kiinnostaa. Lapsen kanssa saattaa olla vaikeaa pysyä aiheessa ja keskustelun asiasisältö voi hävitä hetkessä lapsen keksiessä ja muodostaessa uusia sanaleikkejä. Tässä ikävai-

heessa lapset haluavat kertoa paljon asioita ja heidän puheensa on rönsyilevää ja tarinat pitkiä. On kuitenkin tärkeää ja lapsen kielelliselle kehitykselle välttämätöntä, että lapsi saa kertoa asioistaan jollekin henkilölle. Aikuisen tehtävänä on kannustaa lasta kielelliseen ilmaisuun. (Jarasto & Sinervo 1997, 56-59.)

4-5-vuotias lapsi hallitsee päivän rutiinit. Lapsi osaa myös sopeutua hyvin omaan ympäristöönsä sekä erilaisiin, uusiin tilanteisiin ja yllätyksiin. Lapsen kiinnostus ja uusiin kokemuksiin tarttuminen tulee ennakkoluulottomammin ja hänen itsenäisyytensä lisääntyy. Lapsen visuaalinen havainnointikyky kehittyy. Myös lapsen muistikuvat lisääntyvät sekä määrällisesti että laadullisesti. Lapsi turvautuu yhä mielikuvitukseensa, mutta erottaa toden ja kuvitellun toisistaan. (Jarasto & Sinervo 1997, 60, 63-64.)

5-6-vuoden iässä lapsen syy-seuraussuhteiden selvittäminen ja pohtiminen lisääntyvät. Siinä, missä 4-vuotias esittää kysymyksiä harjoitellakseen omaa ilmaisuaan, esittää 5-vuotias kysymyksiä kerätäkseen kokonaisuudesta puuttuvaa yksityiskohtaista tietoa. 5-6 ikävuoteen mennessä kielen rakenne on jälleen kehittynyt eteenpäin ja lapsen on mahdollista ymmärtää myös sellaisia sanoja, jotka eivät ole niin konkreettisia ja käsin kosketeltavia. (Jarasto & Sinervo 1997, 64, 66.)

Valitsimme kummastakin päiväkotiryhmästä lapsia, joiden koimme olevan sopivia opinnäytetyömme haastatteluja varten heidän persoonaltaan, kehitykseltään sekä sanavalmiudeltaan. 4-6-vuoden ikäiset lapset olivat kehitysvaiheiltaan yhteiseen projektiimme juuri sopivia, sillä heillä on kielen aktiivisen kehitysvaiheen myötä aitoa halua jutella ja keskustella asioista sekä taitoa ja mielikuvitusta ilmaista itseään moninaisesti. Valitsimme työhömmme parhaiten soveltuvimmat ja tulosten kannalta hedelmällisimmät haastattelut analysoitavaksi. Analyysiin valikoitui lopulta seitsemän lapsen haastattelut. Jätimme analyysistämme pois haastattelun, jossa lapsi jutteli paljon muista asioista, joita emme kyenneet yhdistämään aiheeseemme. Toisessa poisjätetyssä haastattelussa haastattelutilanne osoittautui vielä hieman liian haasteelliseksi haastateltavan kehitysvaiheen kannalta, sillä koimme hänen kehonkielensä ja suppeiden vastaustensa

perusteella, että hän ei ymmärtänyt vielä täysin haastattelutilannetta sekä kysymyksiä. Lopullisista valituista seitsemästä lapsesta poikia oli yhteensä neljä ja tyttöjä kolme. Pojista kolme oli kuusivuotiaita ja yksi neljävuotias. Tytöistä kaksi oli viisivuotiaita ja yksi kuusivuotias.

Haastattelemistamme lastentarhanopettajista toinen työskentelee kunnallisessa päiväkodissa ja toinen yksityisessä päiväkodissa. Molemmat lastentarhanopettajat ovat koulutukseltaan sosionomeja. Toinen lastentarhanopettajista työskentelee ryhmässä, jossa on pääosin 5-vuotiaita lapsia, kun taas toinen lastentarhanopettajista työskentelee pienempien lasten ryhmässä. Valitsimme kyseiset lastentarhanopettajat haastatteluun, sillä halusimme sosionomeiksi valmistuvina, jo työkentällä olleiden sosionomien näkökulmia lasten sosiaalisesta hyvinvoinnista ja sitä tuottavista tekijöistä.

Onnistuneessa haastattelussa on tärkeää luottamuksen luominen haastateltaviin sekä heidän kiinnostuksensa ja ajatuksiensa arvostaminen (Turtiainen 2001, 53). Nämä seikat pätevät haastateltaessa sekä lapsia että aikuisia (Turtiainen 2001, 53). Haastattelimme opinnäytetyöhömme ennestään tuttuja lapsia, joihin tutustuimme kevään 2015 harjoittelussa. Näin ollen haastattelutilanne oli lapsille miellyttävä ja he uskalsivat osallistua sekä vastata innokkaammin haastattelukysymyksiimme.

Tavoitteenamme on toimia opinnäytetyömme aineistoa kerätessä mahdollisimman lapsilähtöisesti, käyttäen haastatteluiden tukena kuvakortteja (Liite 1) sekä lapsille soveltuvia sanoja ja kieltä. Emme käyttäneet esimerkiksi lasten haastattelussa ”hyvinvointi”-termiä, vaan lapsiystävällisempiä ja helpommin ymmärrettävissä olevia sanoja ja synonyymeja. Lapsilähtöisyyden käsitteessä on kyse jokaisen lapsen yksilöllisyyden kunnioittamisesta ja heidän tarpeidensa tunnistamisesta. Varhaiskasvatuksessa lapsilähtöinen toiminta tulisi suunnitella ja opimisen edellytykset tulisi luoda siten, että jokainen lapsi huomioidaan yksilönä, ei vain osana päiväkotiryhmää. Kasvatuksellisen prosessin erilaiset tavoitteet, sisällöt ja menetelmät kumpuavat lapsesta. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden

tehtävänä on tunnistaa lasten kyseiset yksilölliset tekijät ja tarpeet päiväkodin arjessa. (Kalliala 2008, 22.)

2.4 Tutkimuksen teon eettisyys

Lapsia haastateltaessa opinnäytetyössämme oli omia erityiskysymyksiä esimerkiksi haastatteluiden ongelmanasettelussa, tutkimusmetodiikassa sekä havaintojen tulkitsemisessa. Tiedostimme, että eettiset kysymykset koskivat koko opinnäytetyöprosessiamme kysymystenasettelusta tulosten julkaisemiseen sekä aina julkaisujen kieliasuun saakka. Meidän oli ymmärrettävä ja kunnioitettava asianosaisten identiteettejä. Tutkijoina meidän oli muistettava, että tutkimusta tehdessä niin sanottu päävalta sen etenemisessä on meillä (Ruoppila 1999, 26). Vallankäyttö alkaa aina tutkimuksen aiheen valinnasta ja ulottuu tutkimusten tuomien havaintojen tulkintaan sekä tutkimuksesta tiedottamiseen saakka (Ruoppila 1999, 26).

Lasten oikeuksista on kirjoitettu YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa. Sen mukaan lapsilla on oikeus tulla kuulluksi ja huomioonotetuksi kaikissa itseään koskeissa asioissa sekä oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä, joka kattaa oikeuden hakea, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia sekä oikeuden yksityisyyteen ilman siihen puuttumista kenenkään muun taholta (Ruoppila 1999, 27). Lasten oikeudet määrittivät raamit opinnäytetyömme tutkimuseettisiin toimintaperiaatteisiin, joita noudattamalla olemme työstäneet opinnäytetyömme.

Pidimme lasten hyvinvointia sekä terveen kehityksen ylläpitämistä ja tukemista opinnäytetyömme tärkeimpinä kulmakivinä, koska opinnäytetyömme myötä toivoimme saavamme lasten mielipiteet ja näkemykset hyvinvointia lisäävistä tekijöistä ilmi, jotta lastentarhanopettajat pystyisivät tukemaan kyseisiä hyvinvointia lisääviä tekijöitä työssään. Olemme pohtineet kysymyksiä, kuten miksi tutkimus tehdään, mihin pyrimme siinä, mitä hyötyjä ja haittoja siitä on lapsille, miten tutkimuksesta kysytään lupa lasten huoltajilta sekä miten tutkimukset on ylipäättään parasta toteuttaa (Ruoppila 1999, 28-29). Näiden tutkimuksen eettisyyteen

liittyvien kysymysten tukemana olemme onnistuneet rakentamaan opinnäytetyöhömmе punaisen langan, jonka yhtenä keskeisimpänä periaatteena on eettisyys.

Lasten nuoren iän takia heidän haastatteluluvan saaminen riippuu heidän huoltajien päätöksestä, koska lapset nähdään kyvyttömiksi tehdä perusteltuja päätöksiä sekä antaa luotettavia tietoja itsestään ja elämästään (Ruoppila 1999, 28). Valmistelimme haastattelulupia varten tutkimuslupahakemukset ja toimeksiantosopimukset päiväkodeille sekä lupakyselyt lasten huoltajille (Liite 4) ja lastentarhanopettajille (Liite 5). Lähetimme varalta useita lupalappuja lasten huoltajille, jotta saisimme varmasti vähintään kuuden lapsen huoltajien luvat haastatteluihin. Samalla huomioimme sen, että haastatteluun valittu lapsi voi mahdollisesti sairastua, jolloin oli hyvä olla myös varalla muitakin haastatteluun suostumuksen saaneita lapsia. Luvat saatuaamme kysyimme myös lapsilta itseltään suostumuksen haastatteluun sekä kerroimme heille tarkemmin haastattelun sisällöstä. Lapsia ja lastentarhanopettajia haastateltaessa oli muistettava, että haastateltavilla on oikeus perua suostumuksensa haastatteluun, oikeus keskeyttää haastattelu sekä oikeus olla vastaamatta kysymyksiimme (Ruoppila 1999, 38). Nämä eettiset toimintaperiaatteet säilytimme mielessämme toteuttaessamme haastatteluja.

Informoimme lasten vanhempia tulevista haastatteluista lupakyselylomakkeessa, jotka toimitimme päiväkodeille. Jätimme toisessa päiväkodissa lupakyselylomakkeet suljettuina lasten omiin lokeroihin. Informoimme ryhmän lastentarhanopettajaa ja toivoimme, että hän muistuttaisi vanhempia lupakyselyistä. Toisessa päiväkodissa ryhmän lastentarhanopettaja tarjoutui huolehtimaan lupakyselyiden välittämisestä lasten hakutilanteissa heidän vanhemmilleen. Lupakyselyssä kerroimme lyhyesti opinnäytetyöstämme ja siitä, mitä työssämme tutkimme (Liite 4). Pyysimme vanhempia vastaamaan ja palauttamaan lupakyselyt päiväkodeille lapsen ryhmän lastentarhanopettajalle viikon kuluessa. Tämän jälkeen kävimme hakemassa päiväkodeilta lupalaput ja saimme selville, ketä voimme haastatella. Veimme kumpaankin päiväkotiin kuusi lupalappua, joista kunnallisesta päiväkodista saimme neljä myönteistä lupalappua takaisin. Emme

saaneet kahta lupalappua takaisin vanhemmilta kunnallisesta päiväkodista. Yksityisestä päiväkodista saimme takaisin kaikki kuusi lupalappua myönteisinä vastauksina. Saimme siis luvan kymmenen lapsen haastatteluun, mutta haastattelupäivinä lapsista yksi ei ollut paikalla päiväkodissa, joten haastattelimme yhdeksää lasta opinnäytetyöhömmme. Opinnäytetyömme lopussa on liitteenä lupakysely vanhemmille lasten haastattelusta (Liite 4).

Teimme lastentarhanopettajille infokirjeen, joka sisälsi lyhyesti tietoa opinnäytetyömme aiheesta, sisällöstä ja toteutustavasta (Liite 5). Samalla kysyimme heiltä lupia haastatteluun. Toimitimme infokirjeet lastentarhanopettajille samalla kun veimme vanhemmille osoitetut lupakyselyt päiväkodeille. Olimme myös täyttäneet päiväkotien kanssa tutkimuslupahakemuksen sekä toimeksiantosopimuksen, joiden myötä olimme saaneet luvan tehdä opinnäytetyöyhteistyötä kyseisten päiväkotien kanssa. Opinnäytetyömme lopussa on liitteenä myös info- ja lupakyselykirje lastentarhanopettajien haastattelusta (Liite 5).

Kun olimme saaneet haastatteluihin luvat vanhemmilta, kävimme päiväkodeilla viettämässä aikaa lasten kanssa sekä samalla kertomassa heille tarkemmin haastatteluista. Informoimme lapsia haastatteluista sekä sen menetelmästä siten, että lapsi ymmärsi asian. Kerroimme, että tulisimme katselemaan yhdessä kortteja sekä puhumaan siitä, millaista päiväkodissa on ja mikä on heidän mielestään parasta tai ei niin mukavaa päiväkodissa. Lapset olivat innoissaan, kun kerroimme heidän pääsevän osallistumaan haastatteluihin. Osa heistä ei olisi millään malttanut odottaa itse haastattelua. Osa lapsista kysyi, pääsevätkö he radioon tai televisioon. Vastasimme lasten kysymyksiin totuudenmukaisesti ja kannustavasti. Eräs tyttö oli kuulemamme mukaan informoinnin jälkeen kysellyt päivittäin ryhmän lastentarhanopettajalta, milloin haastattelu olisi ja samalla kertonut, että hänen on oltava ryhmän ensimmäinen lapsi, jota haastatellaan. Valitettavasti lapsen toive ei toteutunut, koska hän ei ollut päiväkodissa paikalla ensimmäisenä haastattelupäivänä. Tyttö pääsi kuitenkin toisena päivänä osallistumaan haastatteluun.

Pari lasta osoitti pientä jännitystä liittyen tulevaan haastatteluun, mutta informoinnin ja kannustamisen kautta hekin lopulta innostuivat ja suostuivat ilomielin haastatteluihin. Jos olisimme huomanneet lapsen vieroksuvaan tai ilmaisevan kielteisyyttä haastattelusta, emme olisi pyytäneet lasta haastatteluun vasten hänen tahtomustaan, vaan olisimme pyytäneet toista lasta. Näin emme olisi kyseenalaistaneet haastattelun eettisyyttä vaan toimineet lasten ehdoilla.

4-6-vuotias lapsi kokee ensimmäistä kertaa myös itsekritiikin tunteen. Lapsi saattaa kokea itsensä epävarmaksi ja osaamattomaksi, jonka takia hän turvautuu usein tuttuun tekemiseen välttyäkseen epäonnistumisen tunteelta. Tällaisissa tilanteissa aikuisen olisikin hyvä kannustaa lasta uudellaisiin toimintoihin. Sekä lasten että lastentarhanopettajien haastatteluun osallistumisesta oli tärkeää kiittää heitä ja annettava heille tunnustusta siitä, että heidän mielipiteensä olivat tärkeitä. Lasten haastatteluista toteuttaessa oli tärkeää muistaa, että heidän mielikuvansa haastattelusta eivät olleet negatiivisia, vaan ainakin neutraaleja tai mahdollisimman positiivisia. Tällaiset tutkimukseen osallistumisesta koskevat mieli- ja muistikuvat alkavat muodostua lapsilla jo 5-6-vuotiaina ja ensimmäiset kokemukset tutkimuksiin osallistumisesta voivat vaikuttaa asenteisiin niitä kohtaan lasten kasvaessa. Olimme varautuneet opinnäytetyöprosessissamme siihen, että lasta saattoi pelottaa haastattelussa epäonnistuminen. Kuukaan lapsista ei kuitenkaan osoittanut pelkoa tai lannistumista haastattelutilanteessa tai tilanteen jälkeen. (Jarasto & Sinervo 1997, 65, 68; Ruoppila 1999, 39.)

Otimme opinnäytetyöprosessissamme edellä mainitut eettiset kysymykset ja periaatteet huomioon. Esitimme päiväkodit ja haastatellut henkilöt opinnäytetyössämme nimettöminä ja tunnistamattomina, jotta kunnioittaisimme heidän yksityisyyttään. Kiinnitimme prosessissamme huomiota erityisesti lasten osallistumisen eettisyyteen, mutta pidimme tärkeänä myös lastentarhanopettajien haastatteluiden eettisesti toteuttamista sekä päiväkotien tunnistamattomuutta. Annoimme lapsille ja lastentarhanopettajille työrauhan haastattelukysymyksiin vastatessa toteuttamalla haastattelut erillisessä rauhallisessa tilassa, emmekä hoputtaneet tai vaatineet heiltä vastauksia kysymyksiin, jotka tuntuivat vaikeilta.

Olemme nimenneet sitaatit siten, että lapsia ja lastentarhanopettajia ei voida tunnistaa niistä. Haastatteluissa esille tulleet nimet on muutettu ja nimitämme työssämme molempia päiväkoteja yleisesti oululaisina päiväkoteina.

3 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

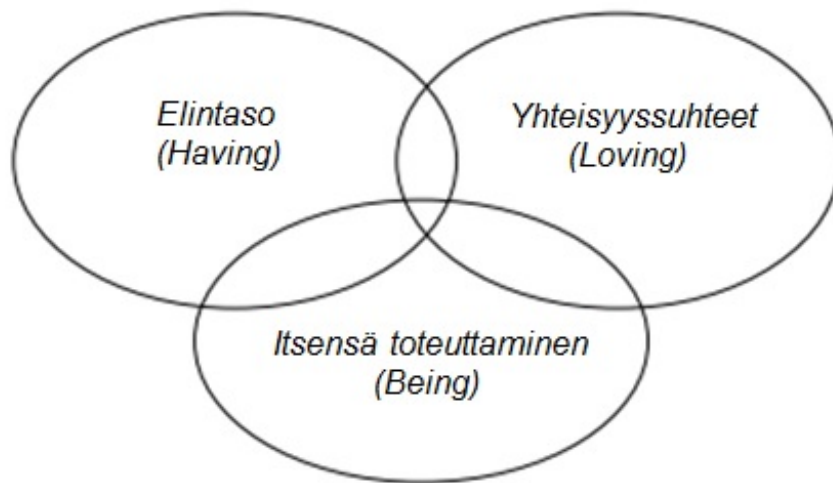
3.1 Lasten hyvinvoinnin ulottuvuudet

Suomalaisen lapsen hyvinvointia pyritään turvaamaan lainsäädännön, kuten lastensuojelulain avulla. Lainsäädäntö velvoittaa turvaamaan lapsen kasvuolosuhteet sekä -ympäristön ja puuttumaan asiaan, jos lapsen terveys ja kehitys vaarantuvat. Lakeja ja sopimuksia voidaankin käyttää välineinä lasten hyvinvoinnin edistämiseksi, mutta ne eivät täysin ratkaise lasten hyvinvoinnin tai pahoinvoinnin kysymyksiä. Lapsiin liittyviä hyvinvointikysymyksiä korostetaan usein eri tahojen toimesta, kuten poliitikkojen tai tutkijoiden, ja he tuovat esille sen, että lasten hyvinvointia täytyy edistää ja syrjäytymistä ehkäistä. Lasten terveystutkimuksissa painotetaan fyysisen terveyden ohella entistä enemmän yksilön omia kokemuksia, koko elämäntilannetta sekä kasvuolosuhteita yhteiskunnassa. Kiinnostus lasten hyvinvoinnin mittaamiseen on ollut nousussa. Lasten hyvinvoinnin edistämiseksi tarvitaan jatkuvaa arviointia sekä tutkimista lasten hyvinvoinnin tilasta ja sen kehittämistarpeista. (Vornanen 2001, 20-21, 23.)

Hyvinvointi käsitteenä on moniulotteinen ja sitä on vaikea määritellä. Hyvinvoinnin käsitettä voidaan lähestyä jakamalla hyvinvointi subjektiivisiin ja objektiivisiin tekijöihin. Subjektiivisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan ihmisen omaa kokemusta hänen hyvinvoinnistaan, onnellisuudestaan ja tyytyväisyydestään elämäänsä. Objektiivisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan hyvinvoinnin ulkoisia ehtoja, joita voidaan määritellä erilaisten mittareiden avulla, kuten elinolosuhteita ja fyysistä toimintakykyä. Hyvinvointia voidaan lähestyä Vornanen mukaan myös muun muassa lasten tarpeiden ja hyvinvointiresurssien näkökulmasta. Lasten hyvinvointiresursseja ovat esimerkiksi terveys, taloudellinen tilanne, osallisuuden tunne, sosiaaliset suhteet ja perhe. (Vornanen 2001, 21.)

Erik Allardtin mukaan objektiivisten ja subjektiivisten tekijöiden määrittämisessä on kuitenkin vielä paljon selvitettävää. Hyvinvointi on Allardtin mukaan määritelty tarvekäsitteen avulla ja henkilön hyvinvoinnin aste voidaan mitata sillä, kuinka hyvin tarpeet koetaan tyydyttyiksi. Tarpeilla tarkoitetaan tällöin perustarpeita,

joiden tyydyttämättä jättäminen merkitsee huonoja olosuhteita ja huonoa hyvinvointia. Allardtin teorian mukaan hyvinvointi ja elämänlaatu sisältävät laajassa merkityksessä kaiken sen, mikä on tarpeellista ihmisen hyvinvoinnille, kuten aineellisen elintason, sosiaaliset suhteet sekä viihtyisän ympäristön. Allardtin mukaan hyvinvointi jaetaan kolmeen luokkaan (Kuvio 1): having, loving ja being. Hänen mukaansa hyvinvoinnin tarpeet täyttyvät, kun having, loving ja being, eli elintaso, yhteisyyssuhteet ja itsensä toteuttamisen muodot tulevat tarpeiltaan tyydytetyiksi. (Allardt 1976, 32-38.)

Kuvio 1. Hyvinvoinnin ulottuvuudet (Allardt 1976, 32).

Vornanen on soveltanut Allardtin hyvinvoinnin luokkia kuvaillessaan lapsen subjektiivista hyvinvointia. Hän kuvailee lapsen subjektiivisen hyvinvoinnin kriteerien koostuvan turvallisuudesta, tyytyväisyydestä ja onnellisuudesta. Turvallisuudella hän viittaa erityisesti lapsen kokemukseen ihmissuhteista ja sitä voidaan verrata Allardtin yhteisyyssuhteisiin. Vornasen hyvinvointikolmioon (Kuvio 2) on lisätty myös Lasten oikeuksien yleissopimuksessa esiintyvät oikeus hoitoon ja suojeluun, oikeus osallistumiseen ja osallisuuteen sekä oikeus yhteiskunnallisiin voimavaroihin. (Vornanen 2001, 26-27.)

Kuvio 2. Lasten subjektiivisen hyvinvoinnin kolmio (Vornanen 2001, 27).

Vornasen mukaan yllä olevat hyvinvoinnin subjektiiviset mittarit täydentävät objektiivisten mittareiden tuottamaa tietoa. Hänen mukaansa turvallisuuden rooli lapsen subjektiivisessa hyvinvoinnissa ja sen arvioinnissa on merkittävä. Kolmio viestittää sen, että lasten hoidolla ja suojelulla sekä osuudella yhteiskunnallisista voimavaroista edistetään lasten turvallisuutta. Lisäksi hoito ja suojelu yhdessä osallisuuden kokemuksen kanssa luovat onnellisuutta. Osuus yhteiskunnallista voimavaroista, osallisuus sekä oikeus voimavarojen käyttöön edistävät tyytyväisyyttä, joka on keskeinen hyvinvointitutkimuksen kohde. (Vornanen 2001, 27.)

Pienten lasten elämässä päivittäinen huolenpito on tärkeää ja se tukee heidän perusturvallisuutensa kehitystä. Edistämällä lasten oikeuksia luodaan edellytyksiä lasten turvallisuudelle, tyytyväisyydelle ja onnellisuudelle. Vornasen mukaan hyvinvointi on viimekädessä jokaisen yksilön oma kokemus, eikä jokaiselle hyvinvointia tuottavia tekijöitä voida näin ollen yleistää. Täydellistä ja lopullista hyvinvoinnin ja onnellisuuden tilaa ei ole, mutta lasten on kuitenkin saatava kokea näitä hyvinvoinnin tunteita, samoin kuin vastoinkäymisten ja pettymysten tunteita, yhdessä turvallisen aikuisen kanssa. (Vornanen 2001, 28.)

Lasten hyvinvointia on tutkinut myös Susanna Helavirta väitöstutkimuksessaan *”Lapset hyvinvointitiedon tuottajina”*. Helavirran tutkimuksessa tarkastellaan, mistä hyvinvointi koostuu lasten käsitysten mukaan sekä millaisia metodologisia haasteita lasten hyvinvoinnin tutkimiseen sisältyy. Tutkimuksen aineisto on koottu 8-15-vuotiailta lapsilta kerätystä kysely- ja eläytymismenetelmätarina-aineistosta sekä 5-11-vuotiailta lapsilta kerätystä haastatteluaineistosta. Helavirran tutkimuksen sisällöllisinä teemoina lasten hyvinvoinnin kannalta merkityksellisimmiksi korostuivat äiti, erilaiset sosiaaliset suhteet, vastavuoroinen huolenpito, osallisuus arjessa sekä menestyminen esimerkiksi harrastuksissa. (Helavirta 2011, 7-8.)

3.2 Sosiaalinen hyvinvointi

Tarkastelemme opinnäytetyössämme lasten hyvinvoinnin tekijöitä päiväkodissa sosiaalisen hyvinvoinnin osa-alueilta. Sosiaalisesta hyvinvoinnista nostamme esille opinnäytetyössämme erityisesti sosiaaliset suhteet, sosiaalisen turvallisuuden sekä sosiaalisen toiminnan. Sosiaalinen hyvinvointi ja sen eri osa-alueet sisältyvät myös edellä kuvattuihin Vornasen ja Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksien teorioihin. Tarkastelemme opinnäytetyössämme Vornasen ja Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksien kategorioita sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Sosiaalseen hyvinvointiin liitämme Allardtin teoriasta yhteisyyssuhteet (loving) sekä itsensä toteuttamisen muodot (being). Vornasen teoriasta liitämme sosiaalseen hyvinvointiin turvallisuus -kategorian.

Sosiaalisuus on ihmisluonteelle tavanomainen, mutta myös biologinen ominaisuus. Ihmiset ovat taipuvaisia auttamaan, tekemään yhdessä sekä muodostamaan ryhmiä toistensa kanssa. Niemen, Kotirannan ja Haakin mukaan sosiaalisuuden käsite on moninainen ja sen merkitykset muuttuvat eri asiansuhteissa. Sanalla ”sosiaalinen” viitataan etenkin ryhmiin ja yhteisöihin, joissa sosiaalista toimintaa muodostuu ja tapahtuu. Yhteisöjen ja ryhmien nähdään tuottavat lisäarvoa ihmisyydelle ja sosiaalisen kanssakäymisen vaikuttavan ihmisen hyvinvointiin sekä terveyteen positiivisesti. Arkikielessä taas sosiaalisuudella viitataan usein ryhmässä toimimiseen, vaikka sosiaalisuus ei sinänsä takaa ryh-

mässä toimimisen taitoja. (Kotiranta, Haaki & Niemi 2011a, 241; Niemi, Kotiranta & Haaki 2011b, 7-8.)

Tuomelan ja Mäkelän (2011, 87) mukaan ihmiset ovat ryhmäolentoja, jotka toimivat yhdessä ryhmissä ja rakentavat yhdessä sosiaalista todellisuutta, joka muodostaa ihmisen elämässä keskeisen elinympäristön. Sosiaalisuuden rakentamien suhteiden avulla ihmiset voivat laajentaa toimijuuttaan ja toimintansa mahdollisuuksia omaa yksilön toimintaansa suuremmaksi (Tuomela & Mäkelä 2011, 87). Liisa Keltikangas-Järvinen (2012, 49) määrittelee sosiaalisuuden käsitteen tarkoittavan synnynnäistä temperamenttipiirrettä, jossa muiden ihmisten seura on yksilölle ensisijaisen tärkeää. Myös Keltikangas-Järvisen (2012, 49) mukaan sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot, eli ihmisten kyky tulla toimeen toisten ihmisten kanssa, on syytä erottaa toisistaan.

Pienen lapsen sosiaalisuus tulee ilmi kiinnostuksena muita ihmisiä kohtaan. Hyvin sosiaalinen lapsi tarkastelee uteliaasti vierasta, hymyilee ja on valmis ottamaan häneen kontaktia. Lapselle sosiaalisuus on hyvä asia, sillä sosiaalinen lapsi lähestyy aikuisia ja on kiinnostunut ihmisistä, jolloin myös aikuinen on herkemmin vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Kun lapsen lähestymisyritys palkitaan hänen ja aikuisen välisellä vuorovaikutuksella, innostaa vuorovaikutuksessa oleminen lasta entisestään ja kiinnostus muihin ihmisiin kasvaa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 50.)

Sosiaalisuus ja sosiaalinen kanssakäyminen tuovat ihmiselle hyvinvointia ja sillä on todettu olevan jopa elinikää pidentäviä vaikutuksia (Kotiranta ym. 2011a, 241). Sosiaalinen hyvinvointi tarkoittaaakin juuri sitä, että ihmisellä on sosiaalisia suhteita ja hän kuuluu johonkin ryhmään, jolloin hänen luontainen tarpeensa sosiaalisuudelle tulee tyydytetyksi (Kotiranta ym. 2011a, 241). Sosiaalinen hyvinvointi voidaan yhdistää kaikkiin kolmeen Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksien kategoriaan, mutta tarkastelemme ja selvitämme sosiaalista hyvinvointia erityisesti yhteisyyssuhteiden (loving) sekä itsensä toteuttamisen muotojen (being) kategorioiden kautta.

Allardtin (1976, 43) mukaan ihmisellä on tarve kuulua jäsenenä sosiaalisten suhteiden verkostoon, jossa toisista pitäminen, välittäminen, rakastaminen ja huolenpito ilmaistaan. Jos kyseinen tarve ei tule täytettyä, voi ihmisen psyyke ja hyvinvointi heikentyä (Allardt 1976, 44). Toisin sanoen ihminen on sosiaalisesti hyvinvoiva, kun hänen luontainen sosiaalisuuden tarpeensa on tyydytetty. Näin ollen yhteisyyssuhteita (loving) eli ihmisten välisiä sosiaalisia suhteita, kuten perhe- ja ystävyys-suhteita tai esimerkiksi lasten ja lastentarhanopettajien välisiä suhteita, voidaan pitää yhtenä sosiaalisen hyvinvoinnin tekijänä. Vornanen (2001, 26) liittää laatimansa hyvinvointikolmion turvallisuus -kategorian Allardtin yhteisyyssuhteiden kategoriaan, jolloin lapsi on sosiaalisesti hyvinvoiva silloin, kun hänellä on ympärillään sosiaalinen verkosto, joka takaa lapsen turvallisuuden. Allardtin (1976, 43) näkemyksen mukaan yhteisyyssuhteissa olennaista on niiden symmetrisyys eli ihmissuhteen täytyy olla tasapainoinen sen osapuolten välillä. Symmetrisessä yhteisyyssuhteessa ihminen saa osakseen välittämistä ja vuorovaikutusta, mutta osoittaa sitä vastavuoroisesti myös itse muita kohtaan (Allardt 1976, 43).

Yhteisyyssuhteisiin eli erilaisiin sosiaalisiin suhteisiin liittyen kysyimme haastatteluissa lapsilta, tykkäävätkö lapset tehdä jotain asiaa yksin vai yhdessä, mitä tiettyjä asioita lapsi tykkää ja mitä ei tykkää tehdä muiden kanssa, mitä asioita lapsi tykkää tehdä aikuisen kanssa sekä viihtyykö lapsi parhaiten yksin, yhdessä, aikuisen kanssa vai kaverin kanssa päiväkodissa. Sosiaalisten suhteitten kautta tulevaa sosiaalista turvallisuutta tarkastelimme lasten vastauksista kysymyksiin, milloin aikuiset juttelevat lapsen kanssa sekä ovatko lapset pahan mielen yllättäessä mieluiten kaverin vai aikuisen kanssa päiväkodissa. Lastentarhanopettajilta kysyimme lasten yhteisyyssuhteisiin liittyen, miten päiväkodin kautta tulevat sosiaaliset suhteet tukevat lasten hyvinvointia sekä miten päiväkodissa tuetaan lasten kaverisuhteiden syntymistä ja niiden ylläpitämistä. Lasten sosiaaliseen turvallisuuteen liittyen kysyimme lastentarhanopettajilta, millainen on lapsen silmissä turvallinen aikuinen päiväkodissa sekä miten lapsen ääni tulee päiväkodissa kuulluksi.

Itsensä toteuttaminen (being) hyvinvoinnin osana koostuu Allardtin (1976, 47) mukaan neljästä tekijästä. Yksilö on hyvinvoiva, kun hän kokee tulleen pidettyksi arvokkaana yksilönä, kun hän kohdataan omana tärkeänä persoonana, kun hän saa mahdollisuuden tehdä ja toteuttaa itselleen mielekästä toimintaa sekä saa mahdollisuuden vaikuttaa poliittisesti (Allardt 1976, 47). Itsensä toteuttamisen edellytyksenä on tekeminen ja itsensä toteuttaminen taas tuottaa yksilölle hyvinvointia (Allardt 1976, 48). Allardtin (1976, 48) mukaan toiminnan puutteen ja sosiaalisen eriytymisen välillä on vahva yhteys. Toisin sanoen toiminta antaa mahdollisuuden myös sosiaaliselle hyvinvoinnille, toiminnan tuodessa mukanaan sosiaalisia suhteita. Näin ollen voidaan nähdä, että yksilön toiminnalla on merkitystä hänen sosiaalisen hyvinvointinsa kannalta.

Myös Anja-Riitta Lehtinen käsittelee lapsilähtöisessä tutkimuksessaan lasten sosiaalista toimijuutta. Lehtisen tutkimus on osa kansainvälistä tutkimushanketta *"Lasten toimijuus, lapsipolitiikka ja lapsuuden sosiaaliset järjestöt"*. Lehtisen tutkimuksessa keskiössä ovat lasten toimijuus, sosiaalinen toiminta ja vuorovaikutustilanteet sekä niiden yhteys päiväkodin sosiaalisten järjestysten rakentumiseen. Tutkimuksen kohteena ovat jyvaskyläläisen päiväkodin 5-7-vuotiaiden lasten ryhmä sekä ryhmän varhaiskasvattajat. Lehtinen keräsi aineistonsa valokuvaamalla ja videoimalla vuorovaikutustilanteita ja päiväkodin tiloja, havainnoimalla, kirjoittamalla tutkimuspäiväkirjaa sekä haastatteleamalla lapsia. Lehtisen tutkimuksen tärkeimpänä tuloksena hän pitää lasten toimintatapojen käsitteellistämistä sosiaalisissa tilanteissa sekä niiden kuvaamista ja selittämistä eri profiileilla. Profiilit tuovat esille lasten eroja tilannekohtaisessa sosiaalisessa pätevyyydessä päiväkodissa. Lisäksi tutkimuksessa tuli ilmi se, että lapset ovat pääosin päteviä sosiaalisia toimijoita ja päiväkodin sosiaalisen toiminnan myötä lasten täytyy osallistua erilaisiin neuvotteluihin ja sosiaalisiin tilanteisiin päivittäin rakentaakseen yhteistä sosiaalista toimintaa. (Lehtinen 2000, 5, 47, 51, 72-74, 105, 203.)

Allardtin itsensä toteuttamisen osa-alueeseen eli toiminnan mielekkyyteen liittyen kysyimme lapsilta seuraavia sosiaaliseseen toimintaan kohdistuvia kysymyksiä: mikä tekeminen on parasta päiväkodissa, mitä lapsi ei tykkää tehdä päivä-

kodissa sekä mikä päiväkodin arkirytmien hetkistä on heistä mielekkäin ja vähiten mielekkäin. Selvitimme sosiaalista toimintaa myös edellä mainittujen, sosiaalisiin suhteisiin liittyvien kysymysten avulla, kiinnittäen analyysissä huomiomme lapsen valitsemaan toimintaan. Selvitimme sitä siis kysymällä lapsilta, mitä asioita hän tykkää ja ei tykkää tehdä yksin, aikuisen kanssa ja kaverin kanssa. Kysyimme myös lastentarhanopettajilta lasten sosiaalisesta toiminnasta seuraavien kysymysten avulla: millainen toiminta päiväkodissa on mielestäsi mielekästä lapsille, millainen toiminta päiväkodissa ei ole mielestäsi mielekästä lapsille, millä perusteella suunnittelet sosiaalista toimintaa lapsille, onko sosiaalisen toiminnan suunnitteluun mielestäsi tarpeeksi resursseja, millainen toiminta tukee lapsen sosiaalista hyvinvointia sekä mitkä sosiaaliset tilanteet päiväkodin arjessa ovat lapsille erityisen mielekkäitä ja lisäävät heidän hyvinvointiaan.

Haastattellessamme lastentarhanopettajia kysyimme heiltä myös yleisesti asioita liittyen sosiaaliseen hyvinvointiin. Näitä kysymyksiä olivat, mitkä asiat luovat mielestäsi lasten hyvinvointia päiväkodin arjessa sekä miten hyvinvointi näkyy lapsessa. Edellä mainituilla kysymyksillä halusimme kartoittaa heidän yleisen näkemyksensä lasten hyvinvoinnista sekä erityisesti sosiaalisesta hyvinvoinnista ja miten he itse käsittävät nämä termit. Olemme lisäksi jaotelleet analyysiin yhdeksi omaksi teemaksi seuraavat kysymykset: mitkä tekijät voivat vahvistaa lasten sosiaalista hyvinvointia päiväkodissa, mitkä tekijät voivat heikentää lasten sosiaalista hyvinvointia päiväkodissa sekä miten hyvinvointia heikentäviä tekijöitä voidaan ehkäistä päiväkodissa.

3.3 Varhaiskasvatus lasten sosiaalisen hyvinvoinnin tukena

Pidämme varhaiskasvatusta erityisen tärkeänä osana lasten sosiaalista hyvinvointia ja sen ylläpitämistä. Avaamme varhaiskasvatuksen käsitettä sekä käsittelemme, miten lasten sosiaalinen hyvinvointi ja sen ylläpitäminen on huomioitu Oulun varhaiskasvatussuunnitelmassa. Varhaiskasvatus (early childhood education) käsitetään kasvatuksen (education) ja hoidon (care) muodostamaksi pedagogiseksi toiminnaksi. Varhaiskasvatuksen käsitettä voidaan lähestyä sekä kasvatuksen että pedagogiikan käsitteiden avulla. Suomessa varhaiskasvatuksen pedagogiikan katsotaan tarkoittavan alle kouluikäisten lasten kasvatuksen,

opettamisen ja koulutuksen tutkimusta, eli kasvatustiedettä. Pedagogiikan tärkeimpänä ajatuksena pidetään oppimisen vuorovaikutusta kahden osapuolen, eli varhaiskasvattajan ja lapsen välillä. (Hännikäinen 2013, 30, 32-33.)

Varhaislapsuudessa perhe on lapselle ensimmäinen ihmisryhmä, johon hän yleensä kuuluu ja sopeutuu luonnollisesti. Lapsen kasvaessa perheelle ajankohtaiseksi tulee päivähoitopaikan valitseminen arjen tueksi. Varhaiskasvatus itsessään tarjoaa hoitoa, kasvatusta ja opetusta lasten yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Päivähoito toimii suuressa roolissa lapsen sosiaalisen kehitysympäristön luojana ja sosiaalistajana. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristö muodostuu fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuudesta, joka kannustaa lasta leikkimään, tutkimaan, liikkumaan, toimimaan ja ilmaisemaan itseään. Lapselle luonteva toiminta tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja itsetuntoa. (Huhtanen 2005, 8.)

Lasten hyvinvoinnin edistämiseen pyritään vaikuttamaan varhaiskasvatusta koskevissa asiakirjoissa, kuten varhaiskasvatussuunnitelmissa (Hännikäinen 2013, 38). Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa mainitaan yhtenä tärkeimpänä kasvatuspäämääränä lasten henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen. Lasten hyvinvoinnin tukemiseen kuuluu heidän perustarpeistaan huolehtiminen sekä turvallisen olon luominen säännöllisen päivärytmin ja laadittujen rajojen ja sääntöjen avulla. Oulun varhaiskasvatuksen peruslähtökohtana on luoda erinomainen perusta lapsen elinikäiselle oppimiselle. Päiväkotien varhaiskasvattajat ovat lapsia varten varmistamassa heidän kokonaisvaltaisen hyvinvointinsa toteutumisen. Varhaiskasvattajat pyrkivät olemaan aidosti läsnä olevia lasten päiväkotiarjessa kuuntelemalla lasta sekä vastaamalla heidän yksilöllisiin tarpeisiinsa. Oulun varhaiskasvatussuunnitelman mukaan lasten hyvinvoinnin takaamisella muodostetaan kokonaisuus, jossa kaikki päiväkotiarjen tilanteet mahdollistavat lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen. (Oulun varhaiskasvatussuunnitelma 2013-2015, 7-8.)

Varhaiskasvatus tukee lasten sosiaalista hyvinvointia antamalla lapsille tarpeeksi tilaa, aikaa leikkiä ja ilmaista itseään monin eri tavoin. Hyvinvoiva lapsi

näyttäytyy iloisena, sosiaalisena sekä tasapainoisena ja hän kykenee oppimaan uutta. Lapsi on sosiaalisesti hyvinvoiva, kun hänelle muodostuu ystävyys-suhteita tutussa ja turvallisessa ryhmässä. Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa nostetaan esille hyvinvointioppiminen. Hyvinvointioppimisen päämääränä on se, että päiväkotien henkilöstö edistää lasten hyvinvointia suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti yhdessä lasten huoltajien kanssa. Hyvinvointioppimisen oppimissisältöihin kuuluu lapsen ja ympäristön hyvinvoinnin arviointi ja tulkinta, tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen, vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot, arkielämän rakentuminen ja rytmit sekä siisteyden, liikkumisen, ruokailun ja levon merkitys lasten elämässä. Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan hyvinvointioppimisessa pohditaan myös yhdessä lasten kanssa terveyttä ja hyvinvointia edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Turvallisuus päiväkodin jokapäiväisessä toiminnassa liittyy itsestä ja toisista huolehtimiseen, kunnioittavaan käytökseen, erimielisyyksien ratkomiseen sekä hyvään käytökseen, jotka tuottavat lapsille sosiaalista hyvinvointia päiväkodin arjessa. (Oulun varhaiskasvatussuunnitelma 2013-2015, 8.)

Varhaiskasvatuksessa on tärkeää tukea lapsen itsetunnon kehittymistä ja edistää hänen kasvuaan tasapainoiseksi ihmiseksi. Varhaislapsuudessa lapset rakentavat omaa itsetuntoaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Oulun varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan kasvattajien merkitystä lapsen itsetunnon rakentumisessa, koska lapsi viettää suuren osan arjestaan päivähoitossa. Lapsen itsetunnon rakentumista tuetaan varhaiskasvatuksessa hyväksymällä ympärillä olevat ihmiset juuri sellaisena kuin he ovat ja olemalla kiinnostuneita lapsesta huomioimalla hänet lämpimästi ja juttelemalla hänelle. Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan levollinen ja lapsilähtöinen arki on tärkeää, sillä se mahdollistaa vuorovaikutuksen ihmisten välillä. Lasten osallistaminen päiväkodin arjessa kaikkeen toimintaan korostuu, jotta lapsi tulee kuulluksi yksilönä sosiaalisessa ympäristössään. (Oulun varhaiskasvatussuunnitelma 2013-2015, 8.)

4 SOSIAALISEN HYVINVOINNIN TEKIJÄT PÄIVÄKODISSA LASTEN JA LASTENTARHANOPETTAJIEN KERTOMANA

Analysoimme opinnäytetyömme aineistoa ja haastattelukysymyksiä teemoittain, jakaen sosiaalisen hyvinvoinnin tekijät päiväkodissa sosiaalisiin suhteisiin, sosiaaliseen turvallisuuteen sekä sosiaaliseen toimintaan. Kun olimme tehneet haastattelut, aloitimme niiden litteroinnin. Haastattelujen litterointien jälkeen luimme haastatteluista läpi useaan kertaan, tehden samalla merkintöjä sellaisten asioiden kohdalle, jotka nousivat tutkimuskysymystemme kannalta merkityksellisinä esille aineiston joukosta. Lisäksi jaottelimme aineistomme sosiaalisen hyvinvoinnin teemojemme mukaan.

Haastattelimme yhteensä yhdeksää lasta, mutta lopulta litteroituja haastatteluja läpikäydessä päädyimme valitsemaan seitsemän lapsen haastattelut analysoitavaksi työhömmme. Valitsimme analysoitavaksi sellaiset haastattelut, joissa oli yleensä osattu perustella jotenkin oman kortin valinta ja jotka näin ollen antoivat eniten tietoa sekä vastauksia tutkimuskysymyksillemme. Haastattelun vastauksia analysoitaessa emme eritelleet tai nostaneet esille vastaajien sukupuolta tai ikää. Halusimme, että työssämme tulisi lasten ääni kuuluviin, joten nostimme lasten vastauksia esiin sitaattien avulla. Lasten haastatteluista nostetuissa sitaateissa "H" merkitsee haastattelijaa ja "V" haastatteluun vastannutta lasta.

Myös kahden lastentarhanopettajan haastattelut ovat osana analyysiämme ja myös ne on jaettu sosiaalisen hyvinvoinnin teemojemme mukaan. Edellä mainittujen teemojen lisäksi tarkastelemme omassa osiossa hyvinvointia vahvistavia ja uhkaavia tekijöitä. Analyysin aloitimme tarkastelemalla lastentarhanopettajien yleisiä käsityksiä lasten hyvinvoinnista. Lastentarhanopettajat peilasivat ajoittain vastauksissaan omaan lapsiryhmäänsä, jolloin osa vastauksista soveltui lähinnä pienempien lasten tarpeisiin. Koska olemme rajanneet työmme 4-6-vuotiaisiin lapsiin, huomioimme sen myös analyysissämme nostamalla haastatteluista sellaisia vastauksia, jotka lastentarhanopettajat kertoivat yleisesti lapsiin tai juuri 4-6 ikävuoden kohderyhmäämme liittyen. Käytimme myös lastentarhanopettajien vastausten analyysissä sitaatteja, tuodaksemme heidän omat näkökantansa

ilmi sekä tukeaksemme analyysissä tekemiämme olettamuksia. Lastentarhanopettajien sitaatit esitetään lyhenteillä ”Lto 1” ja ”Lto 2”. Kaikki sitaatit, niin lasten kuin aikuistenkin, on merkitty työhön siten, että vastaajaa ei voida siitä tunnistaa.

Aloitimme lastentarhanopettajien haastattelut esittämällä heille yleisiä kysymyksiä lasten hyvinvointiin liittyen. Kysymysten avulla halusimme kartoittaa, millaisia näkemyksiä lastentarhanopettajilla on hyvinvointiin liittyen ja miten hyvinvointi näkyy lapsissa. Haastattelussa ensimmäisenä kysyimme heiltä, mitkä asiat luovat heidän mielestään lasten hyvinvointia päiväkodin arjessa. Molemmat lastentarhanopettajat nostivat esille rutiinien ja päivärytmin tärkeyden päivähoitossa. Toinen lastentarhanopettaja totesi, että lasten hyvinvointi on heidän perustehtävänsä päiväkodissa ja se lähtee turvallisesta päivärytmistä sekä turvallisista aikuisista. Toinen lastentarhanopettaja listasi lasten yleistä hyvinvointia luoviksi tekijöiksi päiväkodissa myös työntekijöiden hyvän ja toimivan yhteistyön, suhteellisen ryhmäkoon, lapsen huomioimisen ja pitämisen tärkeänä, keskittymisen lapsiin, lapsille mieleisen toiminnan tekemisen, mahdollisuuden rauhalliseen ja aktiiviseen leikkiin, pienryhmätoiminnan, lapsen terveen itsetunnon tukemisen, rajojen antamisen sekä vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön.

Toisena kysymyksenä kysyimme lastentarhanopettajilta, miten hyvinvointi näkyy lapsessa heidän mielestään. Molemmat kuvailivat hyvinvoivan lapsen leikkiväksi sekä aktiiviseksi. Lisäksi toisen lastentarhanopettajan mukaan hyvinvoiva lapsi kertoo avoimesti omista asioistaan ja ilon kohteistaan sekä suruistaan. Vastausten mukaan hyvinvoivalla lapsella on terve itsetunto ja on sinut itsensä kanssa sekä pystyy sopeutumaan erilaisiin tilanteisiin. Toinen lastentarhanopettajista nosti esille myös sen, että hyvinvoivalla lapsella on myös kotona hyvä olla ja kotona sekä päiväkodissa olisi hyvä olla samanlaiset pelisäännöt.

Edellä mainittujen kysymysten perusteella voimme nähdä, että haastattelemamme lastentarhanopettajat ovat hyvin tietoisia siitä, miten lasten kokonaisvaltaista sekä sosiaalista hyvinvointia tuetaan päiväkodin arjessa. Lastentar-

hanopettajien näkemysten mukaan lasten hyvinvointi on monien osien summa ja sitä täytyy tukea monin eri tavoin päiväkodissa.

4.1 Sosiaaliset suhteet

Lähdimme selvittämään sosiaalisten suhteitten merkitystä lasten sosiaalisessa hyvinvoinnissa kysymällä lapsilta, tykkäävätkö he tehdä jotain asiaa yksin vai yhdessä, mitä tiettyjä asioita he tykkäävät ja eivät tykkää tehdä muiden kanssa, mitä tykkäävät tehdä yksin, mitä tykkäävät ja eivät tykkää tehdä aikuisen kanssa sekä viihtyvätkö lapset parhaiten yksin, yhdessä, aikuisen kanssa vai kaverin kanssa päiväkodissa. Sosiaalisten suhteiden merkitysten lisäksi halusimme selvittää millaisia tarpeita sosiaalisille suhteille lapsilla on heidän mielestään. Kysymyksemme kohdistuivat niin kaverisuhteisiin kuin aikuisten ja lasten välisiin sosiaalisiin suhteisiin.

Kaikki lapset kertoivat haastattelussa tekevänsä päiväkodissa itselleen mieleisintä asiaa mieluiten yhdessä, eikä yksin. ”Yhdessä” sana käsitettiin yleensä kaverin kanssa yhdessä olemiseksi, eikä niinkään aikuisen kanssa. Lisäksi kysymyksessä, jossa oli mahdollista vastata tarkemmin viihtyykö lapsi yksin, yhdessä, kaverin kanssa vai aikuisen kanssa, valitsivat lapset lähes aina kaverin kanssa -kortin. Asioita, joita lapset erityisesti tekevät mieluiten yhdessä, ovat leikkiminen sekä pelaaminen. Lasten mukaan leikeissä on mukava olla yhdessä esimerkiksi sen takia, että leikkiin osallistuvien kesken pystyy keksimään ja jakamaan useita rooleja.

H: ”Viihdytkö parhaiten aikuisen kanssa, kaverin kanssa, yksin vai yhdessä?”

V: ”No... Kyllähä se on kiva leikkiä kaverin kanssa joskus jopa yhdessä.”

H: ”Mitä näistä sää tykkäät tehdä muitten kanssa päiväkodissa?”

V: ”Leikkiä.”

H: ”Miksi sää tykkäät tehdä sitä muitten kanssa?”

V: *"Koska mää haluun, että toinen on joku toinen ja mää oon ite yksi ja toinen on yksi."*

H: *"No viihdytkö sää parhaiten yksin, yhdessä, aikuisen kanssa vai kaverin kanssa?"*

V: *"Juhon kans." (Nimi vaihdettu.)*

H: *"Okei, eli..."*

V: *"Minä oon jo neljä vuotias ja Juho on jo kolme."*

H: *"Joo. No jos... Osaatko sanoa, että miksi viihdyt parhaiten kaverin kanssa?"*

V: *"Koska silloin voin leikkiä Juhon kanssa."*

H: *"Joo."*

V: *"Vaikka ulkona viihdyn Juhon kanssa, koska silloin voi leikkiä Juhon kanssa vesikrosseilla, Meteoriittimiestä, ainakin Turtlea."*

H: *"Jaa-a, okei!"*

V: *"Että minä oon minun lempi Turtle, elikkä Donatello."*

H: *"Joo-o..."*

V: *"Ja Juho on Rafaello."*

H: *"Jaa-a..."*

V: *"Vaikka Rafaellon huivi on minun lempiväri ja Juhon lempiväri."*

H: *"Minkä värinen se huivi on?"*

V: *"Punainen."*

H *"Okei!"*

Jaraston ja Sinervon mukaan 4-6 ikävuoden vaiheessa lapsen sosiaalinen kehityskausi on voimakas ja kiinnostus toisia lapsia kohtaan kasvaa. Lapset kokevat ikävaiheessa saman ikäisten seuran hyvin tärkeäksi. Lapset keskustelevat enemmän keskenään ja keskustelu on molemminpuolista vuorovaikutusta. Kasvanut kielenhallinta vähentää lasten välistä tappelua ja taas vuorottelua sekä neuvottelua esiintyy paljon, joskaan vuorottelusuunnitelmia ei jakseta vielä aina noudattaa. Tämän ikäinen lapsi alkaa myös ymmärtää sääntöjä ja kiinnostuu peleistä. Sääntöleikit ovat tärkeitä, sillä ne auttavat yhteiselämän taitojen opettelussa. (Jarasto & Sinervo 1997, 60-62, 66.)

4-6-vuotiaat lapset ovat entistä kiinnostuneempia ryhmäleikeistä. 4-6-vuotias lapsi leikkii usein kahden tai kolmen lapsen ryhmässä ja ryhmät syntyvät spontaanisti tietyn toiminnan ympärille ja tekemisen mukaan. Lapsi ymmärtää yksinkertaisen ryhmän toiminnan sekä oppii olemaan eri rooleissa ja väistymään syrjäänkin, jos yhteinen leikki sitä vaatii. Kuutta ikävuotta lähestyessä lapsen ryhmän valintaan vaikuttaa jo ystävyys ja halutaan leikkiä parhaiden kavereiden kanssa, vaikkakin paras ystävä saattaa vaihtua usein. Lapset ovat tässä iässä sosiaalisesti kiinnostuneita ja puheliaita. He opettelevat sosiaalisia vuorovaikutustaitoja sekä sosiaalisten tilanteitten lukemista. Lasten sosiaaliset suhteet kehittyvät yhteisissä ja lapsille merkityksellisissä toiminnoissa sekä leikeissä. (Jarasto & Sinervo 1997, 61, 67; Helenius & Korhonen 2005, 31; Huhtanen 2005, 13.)

Lapset valitsivat olevansa mieluiten yksin piirtäessä sekä tehtäviä tehdessä. Lapset kokivat tehtävien tekemisen ja piirtämisen sellaiseksi tekemiseksi, johon on mieleisempää rauhoittua yksin, kun toiset eivät pääse häiritsemään.

H: "Miksi sää et tykkää piirtää muitten kanssa?"

V: "Koska sillan tulee vaan häiriötä."

V: "No... Tehtäviä ei oo kiva tehdä yhdessä..."

H: "Miksi tehtäviä?"

V: "Tehtävissä on se, että saattaa lurkkia vaikka ei sais. Että jos on joku semmonen, että ei sais lurkkia niin sitten joku muu lurkkii."

V: "No yksin on kivointa, nii tota, vaikka nii tota piirtää."

H: "Miksi juuri piirtää? Miksi juuri se on kiva tehdä yksin eikä muiden kanssa?"

V: "No siksi koska, ettei muut ala häirittee... Niinku, että "Hei tuu mun kans taas leikkii."

H: "Nii että saa rauhassa piirrellä?"

V: "Niin."

Lasten valinta mieleisimmästä hetkestä aikuisen kanssa vaihteli ruokailun, sadun lukemisen, leikkimisen, retken, musiikkituokion, aamupiirin, tehtävien sekä piirtämisen välillä, eikä yhtä erityistä tai mieluisinta aikuisen kanssa tehtävää toimintoa ilmennyt korttien valinnoista. Kun taas asioista, joita ei tykkää tehdä aikuisen kanssa, vastattiin lasten toimesta useimmiten leikki -kortti. Lapset mielsivät leikin olevan enemminkin lasten keskeinen asia, jota aikuiset eivät niin hyvin osaa.

H: "Miksi juuri valitsit sen leikin? Miksi juuri se on semmonen, että aikuiset ei oo mukana."

V: "Koska lapsethan leikkii."

H: "Joo leikki on lapsille."

V: "Nii."

H: "Osaatko sanoa, että miksi et tykkää leikkiä aikuisen kanssa?"

V: "Ko siitä tulee höpöleikki ja ko aikuinen lähtee melko nopsaa pois."

H: "Nii et halua leikkiä aikuisen kanssa?"

V: "En halua leikkiä."

H: "Joo."

V: "En halua leikkiä aikuisen kanssa sisällä enkä ulkona."

H: "Okei. Osaatko sanoa, että miksi et tykkää leikkiä aikuisen kanssa?"

V: "Hmh. Koska se on niin typerää."

Käsittelimme lasten sosiaalisia suhteita myös lastentarhanopettajien haastattelussa. Haastattelukysymysten avulla halusimme selvittää lastentarhanopettajilta heidän mielipiteitään liittyen lasten sosiaalisten suhteitten merkityksiin ja niiden tukemiseen sekä ylläpitämiseen. Lastentarhanopettajien mukaan, päiväkodin kautta tulevat sosiaaliset suhteet tukevat lasten hyvinvointia kaverisuhteitten ja turvallisten aikuissuhteitten kautta. Heidän mukaansa lasten väliset kaverisuhteet tukevat lapsen kasvua ja kehitystä. Lapsen oma positiivinen minäkuva pääsee kehittymään toisen kanssa vuorovaikutuksessa olemisen kautta ja lapset

oppivat sitä kautta myös uusia asioita. Päiväkodin kautta tulevat turvalliset suhteet aikuisiin koettiin hyvin tärkeiksi, jotta lapsella olisi turvallisia suhteita aikuisiin vähintään päiväkodissa.

Lto 1: ”Se (lapsi) peilaa siitä toisesta lapsesta sitä omaa käytöstä ja miten sää voit tehdä ja miten et voi tehdä ja... Kyllä se opettaa semmosta niinkö eettistä ja moraalistaki suhtautumista toisiin. Ja semmosta toisten kunnioitusta ja myös sitä empatiaa ja kaikkia tämmöstä. Mun mielestä se on ihan hirviän tärkeä.”

Lto 2: ”No täällähän syntyy ainakin turvallinen suhde turvalliseen aikuiseseen. Että valitettavaa on, että kaikilla kotona ei välttämättä olekaan niitä turvallisia aikuissuhteita. Niin täällä ainakin sitten semmosia on, että miten se aikuinen sitten oikeasti johdonmukaisesti toimii ja ottaa niinku tasapuolisesti huomioon ja reagoi mihinkin lapsen tekemisiin millä tavalla. Ja sitten toki ne kaverisuhteet vahvistaa sitä lapsen kehitystä ja lapsen positiivista minäkuvaa.”

Kysyimme lastentarhanopettajien haastattelussa lasten sosiaalisiin suhteisiin liittyen myös sitä, miten päiväkodissa tuetaan lasten kaverisuhteiden syntymistä ja niiden ylläpitämistä. Lastentarhanopettajien mukaan päiväkodin tulisi mahdollistaa lasten positiiviset kaverisuhteet. Kaverisuhteita voidaan mahdollistaa heidän mukaansa tietoisesti harjoittelemalla leikkimistä ja lisäämällä leikkiin sisältöä hiljalleen, sitä mukaa kun lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät. Ketään ei kuitenkaan väkisin pakoteta mihinkään ryhmään ja jos lapsen huomataan tiedostetusti eristävän itsensä muiden luota, keskustellaan asiasta myös vanhempien kanssa. Myös pienryhmien koettiin mahdollistavan sosiaalisten suhteitten syntymisen ja ylläpitämisen päiväkodissa sekä sopivan erityisesti tilanteisiin, joissa sosiaalisten suhteitten syntymiseen tarvitaan enemmän tukea.

Lto 2: ”Siis tavoite on, että kaikilla lapsilla olisi joku kaveri. Että ois sen verran niitä sosiaalisia taitoja, että osais leikkiä sen toisen kanssa. Eli sitä ihan tietoisesti harjoitellaan, että miten leikitään.”

Lto 1: "Jos niinkö tiedostetusti lapsi vetäytyy muista ja on selvästi häjissänsä siitä porukasta ja väen määrästä, niin siinä tapauksessa on mun mielestä aihetta puuttua ja ottaa vanahempien kans puheeksi. Eliikkä sitten lasta ei lähtä todellakkaan väkisin mihinkään ryhmään viemään. Että nuo pienryhmät on ollu erittäin hyvät."

Lto 1: "Pikkuhiljaa sitä lasta tuuaan siihen ryhmään, että niinkö käytännössä sillälailla, että aletaan siitä eteisestä. Käyvään pesseen käjet ja hivutauvutaan sinne porukan joukkoon pikkuhiljaa, että... Ja sitte tuota tietosesti aletaan sillain tekemään, että lasta laitetaan leikkimään tai aletaan tutustuttaa niihin muihin lapsiin ihan kunnolla, ku hänellä ei niitä keinoja vielä siihen ite oo tai sitten pelkää sitä, lähestyä toisia lapsia."

Lasten vastausten perustella koemme, että sosiaalista hyvinvointia päiväkodissa lapsille tuo erityisesti lasten keskinäiset kaverisuhteet. Vastausten mukaan lapsille on erityisen tärkeää, että he saavat viettää aikaa yhdessä parhaan ystävänsä kanssa tai useamman hyvän ystävän kanssa. Pirjo-Leena Koivusen (2009, 52) mukaan lapsiryhmä mahdollistaa toisilleen vertaisryhmässä toimimisen sekä myönteisessä merkityksessä kaverin kanssa yhdenvertaisena olemisen. Elly Singerin (1996, 163) mukaan lapset haluavat tulla hyvin hoivatuksi sekä tuntea olevansa turvassa, mutta he eivät halua, että aikuiset sekaantuvat liikaa heidän leikkeihinsä. Myös lasten vastaukset kysymyksiimme puoltavat tätä. Lapsen ja aikuisen välinen turvallinen vuorovaikutussuhde on tärkeää lapsen hyvinvoinnin kannalta, mutta myös lasten keskinäisellä vuorovaikutuksella on siinä tärkeä rooli, jotta lapsi saa jakaa omat asiansa sekä oman uteliaan luontonsa tasavertaisen toverinsa kanssa (Singer 1996, 163).

Kaverisuhteet ja niiden tukeminen sekä luominen nähtiin todella tärkeiksi myös lastentarhanopettajien puolesta. Koivusen (2009, 50, 52) mukaan lapsen kyky säädellä omia tunteitaan ja toimintaansa kehittyä asteittain toistuvissa vuorovaikutustilanteissa ja ryhmässä saadut kielteiset sekä myönteiset kokemukset kaverisuhteista muokkaavat lapsen kehitystä. Tämä näkyi myös lastentarhanopet-

tajien vastauksissa. Vastausten mukaan varhaiskasvatuksen yhtenä päämääränä on se, että kaikilla olisi turvallisia sosiaalisia suhteita päiväkodissa, joiden kautta lapsen sosiaalinen hyvinvointi taataan. Lapset kokivat kuitenkin yksin olonkin ja sen mahdollistavan keskittymisen ajoittain tärkeäksi.

4.2 Sosiaalinen turvallisuus

Selvitimme sosiaalisen turvallisuuden merkitystä osana sosiaalista hyvinvointia kysymällä lapsilta kysymyksiä liittyen aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Kysyimme myös lastentarhanopettajien näkemystä turvallisesta aikuisesta sekä lapsen kuulemisesta. Kysymysten avulla tarkastelemme, milloin erityisesti aikuiset tulevat lasten toimintaan mukaan ja ovat kiinnostuneita lapsen kuulumisista sekä sitä, ovatko aikuiset riittävän kiinnostuneita lasten mielestä heidän kuulumisistaan päiväkodin arjessa.

Kysyttäessä lapsilta, milloin aikuiset juttelevat heidän kanssaan päiväkodissa, valittiin useimmiten aamupiiri -kortti. Osa lapsista kertoi aikuisten juttelevan lapsille myös ruokailun, tehtävien teon, leikkimisen, retken ja kotiin lähdön yhteydessä. Eräs lapsista kuvaili aamupiirin olevan mukava juuri sen takia, koska silloin saa olla yhdessä kaikkien kanssa. Vastauksista voimme päätellä, että aamupiirillä päiväkodin aikuisilla on paras mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa kaikkien lasten kanssa yhdessä sekä eniten aikaa jutella heidän kanssaan. Aamupiirin tulisi olla ryhmän yhteinen hetki ja miellyttävä uuden päivän aloitus, jolloin huomioidaan jokainen lapsi ja kysellään lasten kuulumisia (Koivunen 2009, 60-61). Näin ollen koemme, että piirituokio tukee lasten sosiaalisen hyvinvointia yhdessä olemisen ja yhdessä leikkimisen kautta. Piirituokio on tärkeä osa päiväkodin vuorovaikutuksellista arkea, jossa lapset harjoittelevat sosiaalisia taitoja tulevaisuutta varten, kuten vuoron odottelemista, viittaamista sekä puheenvuoron antamista ilman hälinää.

Kysyttäessä lapsilta, onko hän pahan mielen yllättäessä mieluiten kaverin vai aikuisen kanssa päiväkodissa, valitsivat useimmat lapsista kaverin kanssa -kortin. Vaikka turvallinen aikuinen päiväkodissa on todella tärkeä, niin lastentar-

hanopettajien kuin meidänkin mielestä, kokevat 4-6-vuoden ikäiset lapset ystävyyssuhteet erityisen tärkeiksi ja hyvinvointia tuoviksi myös pahan mielen yllättäessä. Lasten kyseiset korttivalinnat tekevät näkyväksi myös sen, että lapset ovat erilaisia. Joillekin lohtua tuo kavereiden seura, kun taas toisille aikuisten seura ja lohdun tuoja voi vaihdella myös tilanteen mukaan.

H: "Jos sulla on paha mieli, niin ootko mielummin kaverin kanssa vai aikuisen kanssa?"

V: "Kaverin."

H: "Kaverin kanssa."

V: "Tietysti Oskarin kanssa. Koska silloin saa lohdutusta, jos on paha mieli. Leikki oli kesken ja joku on sotkenut sen leikin, niin voi valmistella sen taas Oskarin kanssa. Se on... Siitä tulee mulle hyvä mieli." (Nimi vaihdettu.)

H: "Miksi kavereitten kanssa viihdyt parhaiten?"

V: "Noku... Nii tota kaveri on nii kiva ja muuten se ei oo (kivaa). Parhaan kaverin kanssa tulee ylleensä aika paljon riitoja."

H: "Okei joo.. No kun sulla on paha mieli, niin oletko mielummi kaverin kanssa vai aikuisen kanssa, kun tulee paha mieli?"

V: "No... Mä sovin riidan ja oon sit sen kaverin kanssa. Eilenki tapahtu semmonen."

H: "Noo jos sinulla on paha mieli, niin oletko mielummin kaverin kanssa vai aikuisen kanssa? Jos sulla on vähän surku mieli..."

V: "Noo... Aikuisen kanssa."

H: "Miksi juuri aikuisen?"

V: "En mä oikein tiä... Se vaa jotenki helpottaa sitä itkua."

Lapset perustelivat valintansa useimmiten siten, että tämä henkilö tuo heille lohtua. Jälkeenpäin ajateltuna pienenä ennakko-olettamuksenamme oli se, että lapset olisivat valinneet juuri aikuisen kanssa -kortin useammin. Pohdimmekin nyt, miksi suurempi osa lapsista ei vastannut aikuista lohdun tuojaksi pahan

mielen yllättäessä. Eräs lapsista kertoi riitelevänsä parhaan kaverinsa kanssa ja osaavansa sopia riidan itse. Haastattelujen valossa voimme nähdä yhdeksi syyksi sen, että 4-6-vuotiaat ovat jo kehitykseltään kykeneväisiä ratkaisemaan tiettyjä ongelmiaan itse, jonka takia ei pahan mielen yllättäessä aikuisen apua enää niin herkästi tarvita. Kaverin kanssa -kortti valittiin vain yhden kerran useammin, joten myös aikuisen tuki voidaan nähdä lapselle tärkeänä sekä sosiaalista turvallisuutta tuottavana. Koemme, että tärkeintä lapsen sosiaalisen hyvinvoinnin turvaamiseksi on se, että lapsen pahaa mieltä ja murheita kuunnellaan, tuetaan ja lohdutetaan. Lohdun tuoja voi olla päiväkodin työntekijä, kaveri tai vaikkapa lapsi itse. Kaikki lapset ovat erilaisia ja heillä on erilaisia selviytymiskeinoja erilaisissa tilanteissa omien tunteittensa käsittelemiseksi.

Jaraston ja Sinervon mukaan 4-6-vuotias lapsi on sosiaalisesti sekä riippuvainen että riippumaton. Kyseisessä iässä aikuiskontaktit ovat vähemmän fyysisiä ja lapselle riittää usein puhe ja katse. 5-vuotiaan lapsen suhde aikuiseen on tässä iässä rauhallisempi ja tasapainoisempi, koska lapsi kykenee ilmaisemaan itseään sekä toiveitaan paremmin. Lapsi osaa jo ottaa huomioon myös toisten tunteet ollessaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Jarasto & Sinervo 1997, 60, 64-66; Einon 1999, 96.)

Osalle lapsista kyseiseen kysymykseen tuntui olevan vaikea vastata ja sitä mietittiin usein eniten ja pisimpään. Yksi lapsista ei myöskään valinnut kumpakaan, kaverin kanssa tai aikuisen kanssa -korttia, eikä yksi lapsista osannut vasta kysymykseen ollenkaan. Kysymyksen tuottama hankaluus sekä vastaus ”kaverin kanssa” yllättivät meidät. Haastattelun yhteydessä ei kuitenkaan nousut huolta siitä, että lapset olisivat halunneet nykyistä enemmän aikaa jutella omista asioistaan lastentarhanopettajien kanssa päiväkodin arjessa. Näkemyksemme mukaan lapsille sosiaalista turvallisuutta tuottaa se, että jokaisella lapsella on vähintään yksi kaveri tai aikuinen, johon he voivat tarvittaessa turvautua. Koemme, että silloin kun lapsi kokee kaverinsa lohdutuksen ja läsnäolon riittämättömäksi ongelmatilanteessa, on tällöin tärkeää, että aikuisen läsnäolo on helposti saatavilla. Haastattelujen perusteella sosiaalista turvallisuutta ja sen kautta tulevaa sosiaalista hyvinvointia tuottavat lapsille molempien, sekä aikuis-

ten että kavereiden muodostama sosiaalinen verkosto, johon lapsi voi tarpeen tullen turvautua.

Sosiaaliseen turvallisuuteen liittyen kysyimme lastentarhanopettajilta, millainen on heidän mielestään lapsen silmissä turvallinen aikuinen päiväkodissa. Molemmat lastentarhanopettajat kokivat turvallisen aikuisen sellaiseksi, joka yhdistää selkeitten rajojen asettamisen ja johdonmukaisuuden sekä rauhoittavan läsnäolon tasapainoisesti. Toinen lastentarhanopettajista nosti esille myös sen, että pienenkin lapsen kanssa pystyy jo sopimaan ja keskustelemaan asioista nuoresta iästä huolimatta. Myös vanhempien ja päiväkodin välinen yhteistyö luo kysymyksiin vastanneen lastentarhanopettajan mukaan lapselle turvallisen ja luottavaisen tunteen päiväkodin aikuisista.

Lto 1: ”Mun mielestä semmonen rauhallinen. Ja että tuota, kuuntelee ja ottaa sylliin ja lohduttaa ja... Mutta laittaa myös rajat. Mun mielestä pittää olla tiukka ja johdonmukanen. Että toisaalta ossaa laittaa rajat ja sitte myös kuitenkin ossaa ottaa sen lapsen sillon ku tuntee, että lapsi sitä tarvii ja osaa olla lapsen lähellä sillain rauhottavasti.”

Lto 2: ”No se on varmaan meidän jokaisen henkilökohtainen mielipide siitä, millainen on turvallinen aikuinen, mutta turvallinen aikuinen on semmoinen, joka uskaltaa asettaa ne rajat, kertoa lapselle ne, niinku tällä tavalla pehmeästi, mutta jämerästi, että missä on ne rajat ja pysyy myös niissä, mutta on sitten avoin ja kuuntelee lasta ja on oikeasti lapsen kanssa länsä. Sillä lailla, että lapset kokevat olevansa hyväksytyjä ja kokevat olevansa arvokkaita.”

Lto 1: ”Ja sitten myös että, aikuinen tulee vanhempien kans toimeen. Koska kyllähän lapsi sen näkkee niissä hakutilanteissa ja sillain, että miten aikuiset on keskenään ja kun se on semmosta rentoa se kanssakäyminen, niin lapsiki mun mielestä rentoutuu siinä ja se pystyy luottaan sitte muihin ki aikuisiin. Ja se, että vanahemmat näyttää, että tää on ok, niin mun mie-

lestä seki on aivan hirviän tärkeää sitte siihen, että minkälaisen tunteen lapsi siitä saa, siitä hommasta. Siitä aikusesta.”

Vastausten perusteella koemme, että lapsille tuo päiväkodissa sosiaalista turvallisuutta ja sitä kautta sosiaalista hyvinvointia turvallinen aikuinen, jolla on kyky rauhoitella lasta sekä jämäkkyyttä asettaa rajat lapselle ja pitää myös itse johdonmukaisesti kasvatustietoisuutensa kiinni. Lapselle sosiaalista turvallisuutta ja hyvinvointia tuo myös lapsen vanhempien ja päiväkodin aikuisten tiivis yhteistyö sekä se, että aikuiset näyttävät yhdessä lapselle käytöksensä kautta olevansa lapsen luottamuksen arvoisia.

Koemme, että lapsille tuo sosiaalista turvallisuutta myös tunne siitä, että hänet ja hänen tarpeensa sekä ajatuksensa on kuultu. Lapsi saa kokemuksen siitä, että hänellä ja hänen ajatuksillaan on merkitystä ja että hänen on myös turvallista ilmaista niitä. Kysyttäessä lastentarhanopettajilta, miten lapsen ääni tulee päiväkodissa kuulluksi, vastasivat molemmat sen tulevan lähinnä lasten havainnoinnin kautta. Lastentarhanopettajat yhdistivät kuuluksitulemisen kysymyksen lähinnä siihen, kuullaanko lapsia siitä, mitä toimintaa he haluavat tehdä, eikä niinkään siihen, kuullaanko lasta silloin, kun jokin painaa hänen mieltään, kuten olimme ennalta kysymyksellä ajatelleet. Lapsia onkin tärkeä kuunnella molemmissa tilanteissa. Lastentarhanopettajien mukaan päiväkodin aikuisten täytyy olla valveutuneita siitä, millaisia taitoja ja millaista toimintaa lapset missäkin vaiheessa tarvitsevat sekä milloin niitä olisi hyvä opetella. Osa lapsista tulee myös itse konkreettisesti kertomaan, mitä haluaisivat tietää ja tehdä sekä millä leikkiä. Tällöin lastentarhanopettajien mukaan on hyvä olla tilanteessa läsnä sekä antaa lapselle keinoja ja tukea viedä mielikuvitustaan eteenpäin.

Lto 2: ”Niinku havainnoinnin kautta, mitkä eri teemat toistuvat esimerkiksi lasten leikeissä, nii niitä lähdetään sitte ehkä muutenkin käsittelemään ja piirituokiolla on hyvä kysellä mikä lapsia kiinnostaa tai mikä on mukavaa.”

Lto 1: ”Esimerkiksi sillon, ko jos ollaan vaikka mietitty, että tännään onki sitte liikuntapäivä ja tehään sitä, tätä ja tuota, ja se ei onnistukkaa, nii ei

me aleta tekkee sitä väkisin. Jos näyttää, että lapset ei oo niinkö sillä moodilla just nytten, niin ei semmonen pakottaminen oo niinkö ollenkaa... Se vie vaan ilon.”

Lto 1: ”Lapsi ei tietenkää tiedosta sitä, jos se aikuinen näkkee lapsessa, että no onpa matemaattinen lapsi. Niin niin ehkä myös sitte vaivihkaa alkaa niinkö tukemaan sitä ominaisuutta lapsessa. Tavallaan lähtä jo nyt hänen tietämättään niinkö tukemaan semmosia piirteitä lapsessa, että mitkä on sitte varmasti tulevaisuessa myös semmosia asioita mihin kannattaa panostaa.”

Vastausten perusteella koemme, että lapsen kuuleminen päiväkodissa on hyvin tärkeää lapsen sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta ja kuuleminen voi tapahtua monin eri tavoin. Kuulluksi tulemisen kautta lapsi tuntee olonsa arvokkaaksi ja turvallisiksi sekä sitä kautta hyvinvoivaksi ja saa toiveidensa avulla toteuttaa itselleen mieleistä asiaa. Lapsen toiveiden ja halujen kuuntelu sekä niiden vastaanottaminen luo vuorovaikutussuhteen, joka on molemminpuolinen. Kuten Allardtkin (1976, 47) toteaa, on yksilö hyvinvoiva silloin, kun hänet kohdataan omana tärkeänä persoonanaan ja kun häntä pidetään arvokkaana. Voidakseen sosiaalisesti hyvin, tarvitsee lapsi vuorovaikutussuhteita, jotka ovat vastavuoroisia. Lastentarhanopettajat kertoivat lasten äänen tulevan kuuluviin lähinnä heidän havainnointinsa kautta, mutta jäimme pohtimaan myös sitä, voisivatko lastentarhanopettajat kysyä enemmän myös suoraan lapsilta heidän toiveitaan.

4.3 Sosiaalinen toiminta

Sosiaalinen toiminta kuuluu olennaisena osana lasten sosiaaliseen hyvinvointiin. Tuomelan ja Mäkelän (2011, 87) mukaan ihmiset toimivat yhdessä sosiaalisista perusteista, rakentaakseen yhdessä sosiaalisen todellisuuden, josta muodostuu keskeinen osa ihmisen elinympäristöä. Päivähoito koostuu sosiaalisesta toiminnasta ja sen sosiaaliseen toimintaympäristöön kuuluvat kaikki, mitä lapset ja kasvattajat hoitopäivän aikana tekevät, niin sisällä kuin ulkona (Koivunen 2009, 183). Myös lasten haku- ja tulotilanteet ovat osa sosiaalista toimintaa lap-

sen, hakijan, tuojan ja kasvattajien kesken (Koivunen 2009, 183). Allardtin (1976, 48) mukaan ihmiselle tuottaa hyvinvointia toiminnan kautta tuleva sosiaalinen vuorovaikutus ja se, että saa tehdä itselleen mielekkäitä asioita. Selvitimme lasten haastattelukysymysten avulla, millainen toiminta ja millaiset tilanteet päiväkodin arjessa ovat lapsille erityisen mieluisia ja sitä kautta hyvinvointia tuottavia. Samalla pyrimme hahmottamaan lapsen tarpeita sosiaaliselle toiminnalle.

Ensimmäisissä kysymyksissä kysyimme lapsilta, mikä on parasta päiväkodissa ja tykkääkö lapsi tehdä kyseistä toimintaa yksin vai yhdessä muiden kanssa. Vastaukset parhaimmasta tekemisestä päiväkodissa vaihteli lasten kesken, mutta eniten valintoja osui ulkoilu, liikunta, pelit sekä piirtäminen -korteille. Ulkoilu ja liikunta kiinnostavatkin 4-6 vuoden iässä lapsia usein eniten, sillä heidän fyysinen kehityksensä on jo edistynyt ja oman kehon taitoja halutaan testata (Jarasto & Sinervo 1997, 55). Lapsen liikkeet alkavat saada voimaa ja kaikki voimaa vaativat leikit kiinnostavat (Jarasto & Sinervo 1997, 55). Kyseisessä iässä lapsi kykenee myös tuntemaan oman kehonsa voimavarat, suunnittelemaan liikkeensä paremmin, siirtymään joustavasti rytmistä toiseen sekä yhdistämään eri liikesarjoja (Jarasto & Sinervo 1997, 54, 62). Lapset perustelivat valintansa usein siten, että juuri se toiminta on kivaa. Kysymyksen perusteella ei siis noussut yhtä ainoaa toimintaa päiväkodissa, joka olisi yleensä lasten mielestä ylitse muiden. Tästä päättellemmekin sen, että päiväkodissa on tarjolla paljon lapsille mieleistä toimintaa ja jokaisella lapsella on omat henkilökohtaiset mieltymyksensä siitä, mikä on mukavinta päiväkodissa. Lasten vastauksista nostamme esille kuitenkin sen, että mielekkäimmäksi valittu toiminta on yleensä jollain tavalla sosiaalista ja yhdessä tehtävää.

H: "Eli ulkoilu, pelit ja liikunta. Joo. No sit miksi ne on parhainta? Miksi ulkoilu, pelit ja liikunta on just parasta sinun mielestä?"

V: "Ulkoilussa on kivaa leikkiä poliisia ja roistoa ja kaikenlaisia leikkejä."

H: "Se on kyllä ihan totta. Tykkäätkö tehdä niitä yksin vai yhdessä?"

V: "Yhdessä."

H: "Niin, miksi yhdessä?"

V: "Onhan se hauskeempaa leikkiä muiden kanssa kuin yksin."

H: "No niin. Elikkä, mikä näistä on parasta päiväkodissa?"

V: "Piirtäminen."

H: "Okei. Osaatko kertoa, että miksi?"

V: "Koska voin piirtää minun lempijutunki."

H: "Okei."

V: "Elikkä Meteoritiittimiehen."

H: "Mikä?"

V: "Meteoritiittimiehen (jonka) takana meteoritti."

H: "Ahaa! Onko se piirtäminen semmonen sun lempi asia?"

V: "On."

H: "Joo. No tykkääksää piirtää yksin vai yhdessä?"

V: Toisen kanssa. Mieluiten Juhon. (Nimi vaihdettu.)

H: "Okei. Osaatko sanoa, että miksi sää tykkäät piirtää yhdessä Juhon kanssa?"

V: "No koska se on minun paras kaveri."

H: "Mulla on semmonen kysymys sulle, että mikä näistä on parasta päiväkodissa?"

V: "Nooo... Tuo, tuo, tuo..."

H: "Sä voit kysyä jos et muista mikä kortti oli mikäkin, nii mä voin sanoa sit. Ja voit myös osoittaa sitä korttia."

V: (Näyttää liikunta -korttia.)

H: "Onko se parasta? Onko jotain muuta mikä ois tosi kivaa?"

V: "Ööö no tuo askartelu ja ulkoilu."

H: "Miksi juuri ne on sit kivoja?"

V: "No, koska ulkona voi leikkiä, askartelusta voi tehdä vaikka mitä ja sitten jumpassa voi vaikka leikkiä."

H: "Joo, se on kyllä kiva. Noo tykkäätkö tehdä näitä asioita yksin vai yhdessä kaverin kanssa?"

V: "Kavereitten kanssa."

H: "Miksi juuri kavereitten kanssa?"

V: "Koska ei tarte leikkiä ihan yksin kaikkea."

Lasten vastausten perusteella voimme nähdä, että sosiaalista hyvinvointia heille tuo etenkin leikkiminen ja sen yhteydessä tapahtuva vuorovaikutus, eli sellainen toiminta, joka on jollain tavalla sosiaalista ja yhdessä tapahtuvaa. Myös Anja-Riitta Lehtisen (2000, 83) tutkimuksen mukaan lapset järjestävät vuorovaikutustilanteita usein erilaisen tekemisen, kuten leikkimisen ympärille. Pojat suosivat leikeissään usein kilpailullisempia sekä uhkarohkeampia toimintoja, kun taas tytöt keskittyvät leikeissään solmimaan läheisempiä ystävyyssuhteita (Lehtinen 2000, 83). Lehtisen (2000, 79) tutkimuksessa tuli esille myös se, että erityisesti aamulla ja muissa vapaan leikin tilanteissa lapset kiertelivät katsomassa ketä päiväkodissa on paikalla ja mitä missäkin tilassa on meneillään ja vasta sen jälkeen valitsevat tarjolla olevasta toiminnasta sen, johon he haluavat päästä mukaan. Lapset ikään kuin maksimoivat omat mahdollisuutensa tulla hyväksytyksi toimintoihin mukaan, eivätkä rajoitta sosiaalisia kontakteja vain yhteen tai muutamaan lapseen (Lehtinen 2000, 79).

Kysymykseen, jossa selvitettiin mitä lapsi ei tykkää tehdä päiväkodissa, oli lapsilla melko yhtenäinen korttivalinta. Useimmat lapsista valitsivat vähiten mieleiseksi lepo hetki -kortin. Kysymyksessä oli mahdollista valita kortti päiväkodin arjen rytmiin kuuluvista hetkistä tai kortti erilaisista toiminnoista ja leikeistä, jotka eivät välttämättä kuulu jokaiseen päiväkotipäivään. Lapset kertoivat, että eivät pidä lepo hetkestä, sillä toiset lapset häiritsevät silloin tai itse lepääminen paikallaan ei yksinkertaisesti kiinnosta. Muutama lapsi valitsi myös kotiin lähtö -kortin sellaiseksi tekemiseksi, josta ei pidä. Kotiin lähtemisen valintaa eräs lapsi perusteli siten, että kotona ei ole samanlaista toimintaa kuin päiväkodissa, mikä tekee kotiin lähtemisestä epämieluisan. Lapset valitsivat vastauksekseen useimmiten lepo hetki -kortin myös kysymykseen, jossa kysyttiin tarkemmin tiettyä hetkeä josta ei pidä, joka päivä toistuvassa päiväkodin päivärytmissä.

H: "No mitä näistä sää et tykkää tehdä päiväkodissa?"

V: (Näyttää lepo hetki -korttia.)

H: "Lepo hetkestä?"

V: "Niin."

H: "Okei. Miksi sää et tykkää olla lepo hetkessä?"

V: "Ko pitää maata ja maata ja maata."

H: "Niin. Noo mitä näistä sää et tykkää tehdä päiväkodissa?"

V: "No ainaki tästä." (Näyttää lepo hetki -korttia.)

H: "Niinkö? Okei no miksi se on?"

V: "Siksi kö mää en tykkää nukkua."

H: "No mistä näistä sää et tykkää?"

V: (Näyttää lepo hetki -korttia.)

H: "Lepo hetki, okei. Osaatko sanoa, että miksi et tykkää lepo hetkestä?"

V: "Koska sillan täytyy nukkua taikka levätä."

H: "No sitten näihin samoihin kortteihin kysymys, että mikä näistä ei oo nii kiva päiväkodissa?"

V: "Lähteminen."

H: "Kotiin lähteminen?"

V: "Niin."

H: "Osaatko sanoa miksi?"

V: "No koska kodissa ei tehdä samanlaista ruokaa eikä olla piirituokiolla eikä jumpata. Eikä koskaan tehdä samaa mitä päiväkodissa tehdään."

Leikki-ikäisen lapsen vuorokausittainen unentarve vaihtelee noin 10 ja 13 tunnin välillä ja säännöllinen elämänrytmi, joka pitää sisällään ruokailua, leikkiä, ulkoilua, seurustelua ja päiväunet, luovat lapselle turvallisuutta sekä helpottavat lapsen nukahtamista ja nukkumista myös yöllä (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2015b). 4-6-vuotiaan lapsen mielikuvituksen rikastuminen vaikuttaa hänen uniinsa ja esimerkiksi nukahtamisvaikeudet ovat yleisiä kyseisen ikävuoden kohdalla (Jarasto & Sinervo 1997, 53). Lapsilla unen vähäinen määrä voi ilmetä rauhattomuutena, keskittymisvaikeuksina ja sosiaalisina ongelmina (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2015). On selvää, että alle kouluikäisen lapsen on hyvä levähtää päivän aikana, joko päiväunien avulla tai muuten hetkeksi rauhoittu-

malla, sillä uni tukee lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua sekä kehitystä. Emme siis voi nähdä, että lepohetkellä olisi heikentävää vaikutusta lapsen sosiaaliselle hyvinvoinnille, vaan päinvastoin. Koemme kuitenkin, että varhaiskasvattajien on mahdollista pohtia sitä, miten lepohetkestä saisi lapsille miellyttävämmän tilanteen ja sitä kautta enemmän hyvinvointia tuottavan tilanteen.

Esitimme myös lastentarhanopettajille kysymyksiä liittyen lasten sosiaaliseen toimintaan ja sen hyvinvointia tuottaviin tekijöihin. Ensimmäisenä sosiaaliseen toimintaan liittyvänä kysymyksenä kysimme lastentarhanopettajilta, mitkä sosiaaliset tilanteet päiväkodin arjessa ovat lapsille erityisen mielekkäitä ja lisäävät heidän hyvinvointiaan. Molemmat lastentarhanopettajat kertoivat, että päiväkodin arki on kokonaisuudessaan sosiaalista ja sosiaalisista tilanteista rakentuvaa toimintaa. Heidän mukaansa päivähoidon yksi tehtävistä on juuri sosiaalisten tilanteitten harjoittelu. Toinen lastentarhanopettajista mainitsi mielekkäimpinä sosiaalisina tilanteina erityisesti ruokailun sen yhteisen hetken takia sekä yhteiset leikit, joissa ideana on tehdä ja toistaa yhtä aikaa samaa toimintaa. Toinen lastentarhanopettaja taas nosti mieleisemmäksi lapsille kavereiden kanssa tapahtuvan vapaan leikin sekä yhdessä tapahtuvan piirituokion. Molempien lastentarhanopettajien vastaukset olivat juuri toiminnallisiin sosiaalisiin tilanteisiin painottuvia.

Lto 1: ”Sosiaalisia tilanteitahan täällä on aika paljon. Oikeestaan ei muuta oookkaan. Että se on heti ku se lapsi tulee päiväkottiin, niin se on niinkö tosi monelle onneksi semmonen mielekäs, ko näkkee niitä muita lapsia.”

Lto 1: ”Ja sitte tuota semmoset loruleikit on lapsille aivan hirviän tärkeitä ja se, että se lapsi hoksaa, että aikuinen ja lapsi tekkee samaa juttua. Tavaltaan, että on sama kieli.”

Lto 1: ”Sitten ruokailu on tosi mielekäs lapsille siinä mielessä, että siinä ollaan porukalla, istutaan pöyvässä, kaikki lapset näkkee toisesa ja me ollaan siinä yhdessä tilassa ja syyään.”

Lto 2: "No päiväkodin arki rakentuu vaan sosiaalisista tilanteista, että tämähän on yhtä sosiaalisten tilanteiden harjoittelua, koska mitä isommilla ollaan, niin joka ikisessä leikissä mitä sää teet, on sosiaalisia tilanteita. Että lapsia on kuitenkin niin paljon, että hyvin harvoin kukaan edes leikkii yksinään. Vaikka leikkisi yksin, niin samassa tilassa on kuitenkin muita, niin on pakko jollakin tasolla niitä sosiaalisia tilanteita harjoitella."

Lto 2: "Mielekkäimpiä tilanteita ehottomasti on vapaa leikki, kun saa itse niiden kavereiden kanssa päättää, että mitä minä nyt teen. Sitten toinen mielekäshän on kyllä myös piirituokio, missä on sitten hyvin paljon ohjattumpaa se homma. Mutta leikkihän se on se lapsen, joka myös tuo sitä hyvinvointia ja lapsi saa niitä asioita käsitellä, mitkä ovat itselleen tällä hetkellä tärkeitä."

Kysyttäessä tarkemmin, millainen toiminta päiväkodissa on lastentarhanopettajien mielestä mielekästä lapsille, vastasivat lastentarhanopettajat monenlaisia eri toimintoja. Mielekkäin toiminta oli usein lapsille vapaamuotoista ja vapaaehtoista sekä sellaista, jossa lapsi saa ilmaista itseään haluamallaan tavalla. Molemmat nostivat esille kuitenkin sen, että lasten kiinnostuksen kohteet vaihtelevat ja ovat usein persoonasta riippuvia. Vähiten mielekkäintä toimintaa lapsille oli toisen lastentarhanopettajan mukaan sellainen toiminta, joka ei ole turvallista ja johon lapsi ei ole vielä kehitykseltään valmis. Hän kertoi myös ruokailun olevan joillekin epämiellyttävä uusien makujen maistelun takia. Toinen lastentarhanopettaja kertoi vähiten mielekkäimmän toiminnan vaihtelevan lapsesta riippuen.

Lto 1: "No liikunta tietenki. Liikuntaahan ne lapset tarvii ja sitte myös lepoa. Semmonen niinkö hyvä tasapaino niitten kesken. Ja sitten semmonen seikkailumeininki, luonnon tutkiminen... Tutustuttaan tähän päiväkodin ympäristöön. Tästä jo löytyy vaikka mitä. Ja se, että lapsethan tykkää olla ulkona. Että ulkoa löytää ihan mitä vaan."

Lto 2: ”Sehän toki riippuu taas lapsesta. Lapsethan tykkää, kun on hyvin tasainen arki ja toisille se on tärkeääkin, että se pysyy mahdollisimman taseisena. Mutta jos ajatellaan tuota meidänkin ryhmää tällä hetkellä, nii onhan ne parhaita ne kaikki retket, teemapäivät, naamiaiset, diskot, elokuvan kattomiset, kaikki missä esimerkiksi bussilla päästää johonkin, nii se on ihan mahtavaa. Mutta sitten myös ihan yhtälailla tykättyä, nii no jumppaha on meidän lasten suosikki ku meillä on tuo iso sali. Sitten semmoset lapset, jotka ovat luovia, tykkäävät tehdä, tykkäävät esimerkiksi askarrella ja ilmaista itseään musiikillisesti ja näin, nii se vähä riippuu lapsesta, että mistä lapsi itse tykkää. Ja siinä tavallaan aikuisen pitäisi olla herkillä, että hoksaa mistä kukakin tykkää ja tarjota myös sitten niitä erilaisia vaihtoehtoja.”

Lto 1: ”Tietenki jollaisella on eri mielenkiinnon kohteet lapsilla ja eri tyyppisiä perheitä ja näi... Mutta että, mulla tulee mieleen se turvallisuus. Että ainaki turvallista sen pitäis olla, että jos se ei oo turvallista, nii sitte niinkö ei. Ja jos lapsi kokkee, että hän ei oo valamis fyysisesti johonki asiaan, mitä tehään, niin se ei... Sen pittää kasvattajien tietää, mihin minkäki ikäset on kykeneviä.”

Halusimme selvittää myös, millä perusteella lastentarhanopettajat suunnittelevat sosiaalista toimintaa lapsille. Toinen lastentarhanopettajista kertoi suunnittelevansa myös sosiaalisen toiminnan lapsiryhmän tarpeitten perusteella ja tarpeet hän havainnoi arjen toiminnan mukana. Pienempien lasten kanssa työskentelevä lastentarhanopettaja kertoi suunnittelemansa toiminnan lähtökohtana olevan ensisijaisesti sen mielekkyys sekä se, että toimintaan osallistuu yleensä vain muutama lapsi kerrallaan. Hän nosti esille myös sen, että toiminnan suunnittelussa tulee olla pitkäjänteinen, vähän seikkailumielinen sekä osattava ikään kuin mennä lapsen ajatusmaailman sisälle.

Kysyimme lastentarhanopettajilta myös, onko sosiaalisen toiminnan suunnitteluun heidän mielestään tarpeeksi resursseja. Molemmat lastentarhanopettajat ottivat esille työaikaan kuuluvan suunnitteluajan ja pitivät sitä tärkeänä resurssi-

na, vaikka kokivatkin, että sitä voisi olla enemmän. Lisäksi toinen lastentarhanopettajista toivoi, että suunnitteluun myös isommalla porukalla voisi olla useammin aikaa. Hän mainitsi myös, että itse tekemisen suunnittelussa on vain mielikuvitus rajana ja näki resurssit näin ollen päiväkodissaan sille riittäviksi. Lastentarhanopettajan mukaan kaikkia päiväkodin tiloja, niin sisällä kuin ulkona, kannattaa käyttää hyödyksi.

Viimeisenä sosiaaliseen toimintaan liittyvänä kysymyksenä kysyimme lastentarhanopettajilta, millainen toiminta tukee lapsen sosiaalista hyvinvointia. Molemmat lastentarhanopettajat vastasivat monipuolisen toiminnan ja leikin tukevan lasten sosiaalista hyvinvointia. Lisäksi toimintaa olisi hyvä tehdä välillä yhdessä koko porukalla ja taas välillä pienemmissä ryhmissä. Toinen lastentarhanopettajista mainitsi myös sen, että jokaiselle lapselle tulisi antaa jokin rooli yhdessä toimiessa ja kaikkien tulisi saada tehdä omalla tyylillään esimerkiksi omat askartelut. Molemmat lastentarhanopettajat tarkensivat vielä hyvinvointia tukevaksi leikiksi sellaisen, jossa mahdollistuu samalla erialisten toimintojen harjoittelu, kuten kärsivällisyyden, anteeksi pyytämisen ja vuoron odottamisen harjoittelu. Molempien haastatteluissa tuli esille myös se, että toiminnan ja taitojen opettelu tulisi olla omaehtoista, eikä väkisin pakottamista.

Lto 1: ”Siis tietenki mahollisimman monipuolinen ja sitte se, että ne asiat toistuu. Ja sitte, että sitä tehhään yhdessä justiin. Toki pienemmissäkin ryhmissä tehhään ja välillä jopa yksin, jos on jotaki askarteluja. Mutta se, että niinkö lasta ei eristetä ikinä mihinkään, ellei oo salaisia äitienpäivä askarteluja.”

Lto 2: ”Ohjatut leikit. Leikki on lapselle mielenkiintoista, mielekäästä, se jaksa keskittyä siihen, se ei oo joku ”Nonii nyt lapset seuratkaa täti opettaa teille täällä nyt aakkosia!”, vaan siinä niinku lapsen oman mielenkiinnon kautta tehdään niitä asioita. Sama niinku mitä siinä leikissä sitten tehdään, että opetellaanko siinä sitten pyytämään anteeksi vai opetellaanko siinä haalamista vai mitä siinä opetellaan. Mutta aina leikin kautta.”

Lastentarhanopettajien ja lasten vastausten perusteella voimme nähdä, että sosiaalisen toiminnan kautta tulevaa sosiaalista hyvinvointia tuottavat yhdessä tehtävät toiminnot, kuten lasten keskeiset leikit tai koko ryhmän yhteiset tuokiot. Sosiaalisen toiminnan kautta lapsille mahdollistuu erilaisten taitojen opettelu lapsilähtöisellä tavalla, ilman pakottamista. Se, että toiminnan suunnittelussa otetaan lasten tarpeet ja toiveet huomioon, edistää lasten hyvinvointia, kun toiminta on suunniteltu heidän kehitystään ja tarpeitaan ajatellen. Koemme siis, että lapsi tarvitsee sosiaalista toimintaa ja sen kautta tulevia vuorovaikutustilanteita voidakseen hyvin. Yhdessä tehtävät toiminnot luovat yhteen kuuluvuuden tunteen ja sen, että lapsi on osa jotakin ryhmää. Ryhmään kuuluminen taas tuo lapselle sosiaalista hyvinvointia sen sosiaalisten suhteitten kautta.

Lapset tarvitsevat luontaiselle energialleen mielekkäitä purkautumiskanavia ja se onnistuu esimerkiksi liikunnan ja taiteen avulla (Sulku 2001, 25). Mieleisen toiminnan kautta tulevat onnistumisen tunteet vahvistavat lapsen itsetuntoa ja ryhmässä toimiessa sosiaaliset taidot pääsevät kehittymään (Sulku 2001, 25). Myös lastentarhanopettajien vastauksista käy ilmi että, leikillä on lapsuudessa suuri rooli, niin vuorovaikutustaitojen kuin muittenkin taitojen kehityksessä. Sosiaalisten vuorovaikutustilanteitten kautta lapsi pääsee harjoittelemaan sosiaalisia taitoja, joita hän tulevaisuudessa tarvitsee. Sosiaalinen toiminta mahdollistaa lapsille myös erilaiset roolit omassa sosiaalisessa ympäristössään ja kun lapsella on jokin rooli, kokee hän olevansa myös arvokas. Arvokkuuden tunne taas luo lapselle hyvinvointia.

4.4 Sosiaalista hyvinvointia heikentävät tekijät ja niiden ennaltaehkäiseminen päiväkodissa

Lastentarhanopettajat nostivat haastatteluissaan esille lasten sosiaalista hyvinvointia heikentäviä tekijöitä päiväkodin arjessa sekä listasivat samalla, miten heikentäviä tekijöitä voitaisiin ehkäistä varhaiskasvatuksessa. Asioita, joita erityisesti nostettiin esille lasten sosiaalista hyvinvointia heikentävinä tekijöinä kummankin lastentarhanopettajan haastattelussa, olivat kiusaaminen, isot ryhmäkoot päiväkodissa ja työntekijöiden vähäisyys. Muita tekijöitä, joita lastentar-

hanopettajat nostivat esille, olivat päiväkodin rakenteelliset tekijät, kuten päivärhythmin puuttuminen sekä lapsen väärinymmärretyksi tulemiset.

Lto 1: ”Mmm... Ko seki on niinkö valitettavaa, että päiväkodista... Sieltähän se jo lähtee semmonen... Jos jotaki lasta enemmän kiusataan ku jotaki toista, niin niin, sieltähän se lähtee. Huono itsetunto jo lähtee niinkö kasvaan niin sanotusti että... Siinä pittää niinkö kasvattajien olla valaveilla. Että jokkaaisella lapsella on turvallinen olo.”

Lto 2: ”Sitten tämmöset väärinymmärykset, -ymmärretyksi tulemiset että jos lapsi yrittää jotain asiaa selvittää, mutta hän ei saa selvitettyä sitä edes aikuisen tai toisen lapsen kanssa, sehän sitten totta kai vaikuttaa kans taas negatiivisesti.”

Kiusaamisen tiedetään olevan valitettavan yleistä päiväkotien arjessa. Päiväkodissa ilmenevää kiusaamista ei tunnisteta aina kiusaamiseksi, koska siihen ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota tai tapauksesta ei ole käytetty kiusaamisen käsitettä laisinkaan. Ehkäisemällä päiväkodeissa ilmenevää kiusaamista, voitaisiin mahdollisesti vaikuttaa lasten hyvinvointiin ja vähentää samalla koulukiusaamisen ilmenemistä tulevaisuudessa. Koska alle kouluikäisten lasten sosiaaliset vuorovaikutustaidot ovat kehitysvaiheessa, voi pitkään jatkuessaan kiusaaminen johtaa lapsen sosiaaliseen syrjäytymiseen. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2015a.)

Kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi lastentarhanopettajat listasivat haastatte-
luissaan pienemmät lapsiryhmät, valvonnan lisäämisen, työntekijöiden lisäämi-
sen, vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön lisäämisen sekä lapsen yksilöllisen
huomioinnin päiväkodin jokapäiväisessä arjessa. Mannerheimin Lastensuo-
jeluliiton kansalaisjärjestön mukaan varhaiskasvatuksessa esiintyvää kiusaa-
mista ennaltaehkäistään vaikuttamalla lapsiryhmien toimintaan, turvallisen ilma-
piirin luomisella ryhmille sekä vahvistamalla lasten vuorovaikutustaitoja päivä-
kodin arjessa (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2015a). Koemme, että lapsi-
ryhmien pienentäminen lisäisi mahdollisuuksia lasten parempaan valvomiseen

ja mahdollistaisi lasten yksilöllisen huomioimisen. Sitä kautta päiväkotien työntekijät voisivat puuttua helpommin mahdollisiin kiusaamistapauksiin ja täten ennaltaehkäistä lasten sosiaalisen hyvinvoinnin uhkatekijöitä.

Lto 2: ”Toki on niinku tärkeätä, että lapsiryhmät ois sopivan kokoisia ja aikuisia ois riittävästi, että jokainen lapsi tulisi huomatuksi ja otetuksi huomioon niinku yksilönä ja sais varmasti omat tarpeensa ilmaistua.”

Lto 1: ”Meilläki oli vanhempainillassa sillain, että me otettiin yleisesti puheeksi se, että on ollu niinkö (kiusaamista), että kaikki ossais niikö olla valaituneita sen asian suhteen.”

Lastentarhanopettajien haastatteluissa kysyimme heiltä, mitkä tekijät voivat erityisesti vahvistaa lasten sosiaalista hyvinvointia päiväkodin arjessa. Lastentarhanopettajat vastasivat sosiaalista hyvinvointia tukeviksi tekijöiksi erityisesti turvallisuuden, pienryhmätoiminnan ja valvonnan alla tapahtuvien asioiden opetteluun. Heidän mukaan pienryhmätoiminnan avulla työntekijöillä on helpompi huomioida lapsia yksilöllisemmin myös sosiaalisissa tilanteissa ja niiden harjoittelussa sekä ohjata heitä esimerkiksi riitatilanteiden sovitteluissa.

Lto 1: ”Ja se, että niinku turvataan se lapsen olo. Eliikkä turvallisuus täällä päiväkojissa. Että, jokkaissella lapsella on turvallinen tulla tänne ja kettää ei pelota. Se on mun mielestä tosi tärkeä. Ja sitte sehän luo perustaa sille, että jokkainen uskaltaa olla semmonen ko on. Että saa ihan vappaasti... Ei tarvi pelätä kettään.”

Lto 2: ”No täällä toki ku se (toiminta) on aina valvottua, että jos tulee niitä ristiriitatilanteita. Ja konflikteja välttämättäkin syntyy. Toki lasten annetaan niitä ensiksi koittaa selvittää, mutta sitten kun taidot loppuu, nii sitten ohjataan se, että miten tilanne selvitetään ja miten otetaan se kaveri huomioon sekä millä tavalla toimitaan ryhmässä ja mikä on sallittua ja mikä ei. Päiväkotiki panostaa nimenomaan näihin sosiaalsiin taitoihin ja sitähän se on päivästä toiseen, että opetellaan niitä sosiaalisia taitoja, ryhmässä selviy-

tymistä ja varsinkin mitä lähemmäs koulua mennään, niin sitä itsenäisempi pitäs osata jo olla ja niitä yritetään sitten iän mukaan niinku opetellakkin.”

Näemme, että kaverisuhteet ovat erityisen tärkeitä lapsille heidän sosiaalisen hyvinvointinsa kannalta. Toisen lastentarhanopettajan haastattelussa kuitenkin kävi ilmi, että kaverisuhteet voivat vaikuttaa lasten päiväkotiarjessa myös negatiivisesti, jos lapset ovat täysin riippuvaisia toisistaan, eivätkä halua leikkiä muiden lasten kanssa laisinkaan. Tämä vaikuttaa lasten sosiaaliseen kehitykseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin negatiivisesti, koska riippuvaisuus toisesta estää lapsen ryhmytymisen ja tutustumisen muihin lapsiin. Tällöin toisen lastentarhanopettajan mukaan tulisi pyrkiä pienin muutoksin päiväkodin arjessa sopeuttamaan kaveruksia toisistaan irti ja kannustaa tutustumaan myös muihin lapsiin. Lastentarhanopettaja korostaa syvien ja tärkeiden ystävyssuhteiden tärkeyttä, mutta nostaa myös esille sen, että lasten tulisi oppia leikkimään myös muiden kuin parhaan kaverin kanssa. Haastattelussa lastentarhanopettaja nosti esille seuraavan konkreettisen esimerkin:

Lto 1: ”Meillä oli yks semmonen tyttöpariskunta tuossa, niin toinen sitten oli sen verran vietävissä siinä hommassa että meni... Ruokailuunki jo vaikutti tosi huonosti, että tämä toinen ei syönyt jos toinen ei syönyt ja että, siinä piti sitte jo miettiä meidän vähän keinoja, että millä tavalla me saahaan sitte vähä tilanne korjaantuun. Me vaihettiin istumapaikkoja ja sen semmosta... Nukkumapaikkoja... Ja sitte ihan tarkoituksella... Me tehhään retkiä tähän ympäristöön paljon niin, tutustutettiin sitä toista tyttöä sitte meidän uuteen, meillä tuli uus tyttö tässä kuukausi sitte, niin siihen tutustutettiin ja otettiin ne retkelle yhdessä.”

Lastentarhanopettajien haastatteluissa me kysyimme heiltä, ovatko he tyytyväisiä resursseihin, jotka on tarkoitettu sosiaalisen toiminnan suunnitteluun heidän päiväkodeissaan. Lastentarhanopettajien näkemykset erosivat hieman toisistaan. Toinen vastasi, että resursseja on tarpeeksi ja toinen lastentarhanopettajista taas koki, että varattuja resursseja ei ole tarpeeksi. Kummatkin lastentarhanopettajat kokivat, että aikaa suunnittelulle saisi olla enemmän.

Lto 1: ”No on mun mielestä tosi hyvin. Että ei siinä oo ko mielikuvitus rajana oikeestaan. Kyllä mun mielestä on niinkö tarpeeksi resursseja, että ei siinä oo niinkö mittää. Aikaa siihen suunnitteluun, semmoista resurssia sitä ehkä kaipais enemmän.”

Lto 2: ”Itellä vähä kokisin, että niitä on liian vähän.”

Lähdimme lastentarhanopettajien vastausten myötä pohtimaan, onko laadukkaan päivähoidon takaamiseksi tarpeeksi resursseja käytettävissä. Nykypäivänä on uutisoitu paljon erilaisista säästösyistä tehdyistä leikkauksista esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan palveluissa, kuten päivähoidossa. Päivähoitoa koskevia leikkauksia ovat esimerkiksi lapsiryhmien suurentaminen. Koemme, että kasvavat lapsiryhmät aiheuttavat ongelmia lasten sosiaalisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa. Ylen A-studiossa vierailleen Helsingin yliopiston psykologian professori Liisa Keltikangas-Järvisen sanojen mukaan levottomuus, meluisuus ja liialliset sosiaaliset kontaktit nostavat lapsen stressiherkkyyden liian korkeaksi, mikä tulee näkymään hänessä vielä aikuisenakin (Yle Elävä arkisto 2009).

Varhaiskasvatuksen laadun arviointimenetelmiä tulee kehittää tulevaisuudessa. Laadukkaan päivähoidon takaamiseksi vaaditaan jatkuvaa prosessia, jossa keskeisinä elementteinä ovat asiakaslähtöisyys, henkilöstön ammatillinen osaaminen ja toimiva työyhteisö sekä johdon sitoutuminen työhön (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 22-23). Toivomme, että varhaiskasvatuksen laatuun panostettaisiin entistä paremmin nyt sekä tulevaisuudessa, jotta lasten sosiaalinen ja kokonaisvaltainen hyvinvointi taattaisiin.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastatteluiden ja tarkastelemamme teorian perusteella voimme todeta, että päiväkodissa lapsille tuottaa sosiaalista hyvinvointia yhdessä olo ja mieleisen toiminnon tekeminen yhdessä. Myös Susanna Helavirran (2011, 74) tutkimus puoltaa sitä, että lapsille tuottaa hyvinvointia erilaiset sosiaaliset suhteet ja niiden laaja kenttä. Kokemuksemme mukaan, lapsille on erityisen tärkeää juuri kavereiden kanssa yhdessä oleminen ja lasten keskinäiset kaverisuhteet. Aineistomme mukaan lapsille on erityisen tärkeää saada viettää aikaa päiväkodissa yhdessä parhaan kaverin tai useamman hyvän kaverin kanssa. Tämä korostui erityisesti siinä, kun lapset eivät mielellään leikkineet aikuisten kanssa ja leikki koettiin lasten mielessä lasten kesken tapahtuvaksi sekä lapsille kuuluvaksi asiaksi.

Myös lastentarhanopettajien mukaan päiväkodissa sosiaalista hyvinvointia tuottavat erityisesti mahdollisuudet yhdessä tekemiseen ja positiivisten kaverisuhteitten luomiseen. Kaverisuhteet ja niiden luominen sekä tukeminen nähtiin todella tärkeiksi lasten sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta. Lastentarhanopettajien vastausten perusteella koemme, että turvalliset sosiaaliset suhteet sekä kavereihin että aikuisiin ovat lasten sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta merkittäviä. Haastatteluista saamamme tulokset todentavat Allardtin (1976, 43) teoriaa siitä, että ihmisellä on tarve kuulua jäsenenä sellaisten sosiaalisten suhteiden verkostoon, joissa toisista välittäminen ilmaistaan. Ihminen on siis sosiaalisesti hyvinvoiva silloin, kun hänen luontainen sosiaalisuuden tarpeensa on tyydytetty.

Aineistomme perusteella voimme päätellä, että lapselle tuo sosiaalista turvallisuutta se, että hänen pahaa mieltään ja murheitaan kuunnellaan ja että häntä tuetaan sekä lohdutetaan. Lapselle lohdun tuoja voi olla päiväkodin työntekijä tai kaverit, riippuen lapsesta sekä tilanteesta, josta pahamieli syntyy. Kun lapsi kokee, että hänen huoliaan, tarpeitaan ja toiveitaan kuunnellaan, tulee hänelle turvallinen olo, mikä taas tukee hänen hyvinvointiaan. Turvallisuuden tunnetta ja sosiaalista hyvinvointia edesauttaa se, että jokaisella lapsella on vähintään yksi kaveri tai aikuinen, johon he voivat tarvittaessa turvautua.

Lastentarhanopettajien vastauksista voimme päätellä, että lapsille tuo sosiaalista turvallisuutta ja hyvinvointia aikuinen, jolla on kykyä rauhoitella lasta sekä saada lapsi tuntemaan olevansa turvassa. Aineistomme perusteella koemme, että turvallinen aikuinen on lämminhenkinen, mutta myös sellainen, jolla on jämäkkyyttä asettaa rajat lapsille ja johdonmukaisuutta pitää rajoista kiinni joka kerta. Lastentarhanopettajien vastausten perusteella koemme, että lapsen kuuleminen päiväkodissa on hyvin tärkeää, jotta lapsi tuntee olonsa merkitykselliseksi, arvokkaaksi ja turvalliseksi. Turvallinen aikuinen on läsnä lapsen päiväkotiarjessa ja kuuntelee lapsen huolet. Kun lapsi saa turvallisen vuorovaikutussuhteen kautta turvallisuuden ja arvokkuuden tunteen, voi hän sitä kautta hyvin sosiaalisesti. Aineistosta saamamme tulokset puoltavat Vornasen (2001, 26) teoriaa siitä, että lapsi on sosiaalisesti hyvinvoiva silloin, kun hänellä on ympärillään sosiaalinen verkosto, joka takaa lapsen turvallisuuden.

Useista lasten haastatteluista kävi ilmi, että yhdessä tekeminen on lapsista mukavinta päiväkodissa, mutta itse tekeminen ja leikki vaihtelivat jokaisen lapsen oman mielenkiinnon kohteen mukaan. Kolme eniten valittua korttia mieleisimmäksi toiminnoksi olivat leikki, ulkoilu ja liikunta. Lasten vastausten perusteella voimme päätellä kuitenkin sen, että mielekkäin toiminta päiväkodissa on jollain tavalla sosiaalista ja yhdessä tapahtuvaa ja että lapsille tuo sosiaalista hyvinvointia sosiaaliset suhteet sekä yhdessä oleminen. Lapset valitsivat edellä mainittujen korttien lisäksi hajanaisesti myös muita kortteja, josta taas päättelemme sen, että päiväkodissa tarjotaan paljon erilaisia lapsille mieleisiä toimintoja. Yleisesti ottaen haastatteluista kävi ilmi se, että lapset oikeasti viihtyvät päiväkodissa, mikä oli mukava havaita. Lapset kokivat lepo hetken epämiellyttävimmäksi hetkeksi päiväkodissa, mutta koska lepääminen on heidän kasvunsa ja kehityksensä kannalta välttämätöntä, emme voi nähdä sitä heikentävänä tekijänä lasten sosiaaliselle hyvinvoinnille.

Lastentarhanopettajien vastauksissa korostui erityisesti se, että lapsille tuottaa sosiaalista hyvinvointia turvallinen ympäristö päiväkodissa, jossa voi harjoitella ja opetella tulevaisuudessa tarvittavia taitoja lapsilähtöisellä tavalla, valvonnan

alla. Myös lastentarhanopettajien mukaan lapsille tuottaa sosiaalista hyvinvointia yhdessä tehtävät toiminnot, kuten lasten keskeiset vapaamuotoiset leikit sekä koko ryhmän yhteiset piirituokiot. Aineistomme perusteella voimme päätellä, että lapsi tarvitsee sosiaalista toimintaa ja sen kautta tulevia vuorovaikutustilanteita voidakseen sosiaalisesti hyvin. Yhdessä tehtävät toiminnot luovat lapselle yhteen kuuluvuuden tunteen. Lastentarhanopettajat nimesivät sosiaalisen toiminnan suunnittelun suurimmaksi resurssiksi lastentarhanopettajien työaikaan kuuluvan suunnitteluajan, mutta sitä saisi olla heidän mukaansa enemmän.

Lasten vastausten perusteella voimme päätellä, että lapsi tarvitsee virikkeitä, sosiaalista toimintaa sekä mahdollisuuden itsensä toteuttamiselle. Jos näitä ei mahdollisteta päiväkodissa, voi näkemyksemme mukaan lasten sosiaalinen hyvinvointi heikentyä. Lastentarhanopettajien vastauksista lasten sosiaalista hyvinvointia heikentäviksi tekijöiksi korostuivat erityisesti kiusaaminen ja isot ryhmäkoot. Mannerheimin Lastensuojeluliiton (2015a) mukaan alle kouluikäisten lasten sosiaaliset vuorovaikutustaidot ovat vasta kehitysvaiheessa ja pitkään jatkuva kiusaaminen voi johtaa lapsen sosiaaliseen syrjäytymiseen, joka näin ollen heikentää lapsen sosiaalista hyvinvointia. Isoissa lapsiryhmissä taas lapsen yksilöllisten tarpeitten huomioiminen vaikeutuu, joka puolestaan heikentää lapsen hyvinvointia. Singerin (1996, 166) mukaan isoissa lapsiryhmissä lastentarhanopettajat ovat vaarassa menettää kokonaiskuvan ryhmässä olevista lapsista, jolloin vain huomiota herättävät lapset saavat yksilöllistä hoivaa.

Lastentarhanopettajien mukaan sosiaalista hyvinvointia heikentävää kiusaamista voidaan ennaltaehkäistä pienemmillä lapsiryhmillä, valvonnan ja työntekijöiden lisäämisellä, toteuttamalla yhteistyötä vanhempien kanssa sekä huomioimalla lapset yksilöllisesti päiväkodin arjessa. Myös suunnitteluajan lisääminen toisi lisää mahdollisuuksia lapsille mieleisen toiminnan toteuttamiselle, joka näin ollen lisäisi heidän hyvinvointiaan. Lastentarhanopettajien haastattelujen perusteella voimme päätellä, että lasten sosiaalista hyvinvointia tukee erityisesti päiväkodin tuoma turvallisuus, pienryhmätoiminta sekä valvonnan alla tapahtuva asioiden opettelu.

Johtopäätöstemme myötä koemme, että lasten sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta merkittävintä on se, että heillä on päiväkodissa mahdollisuus turvallisten ihmissuhteitten luomiseen ja mieleisen toiminnan toteuttamiseen yhdessä kavereiden kanssa. Koemme, että saimme aineistomme perusteella vastaukset tutkimuskysymyksiimme sekä lasten äänen kuuluviin. Lisäksi koemme, että lastentarhanopettajat voivat hyödyntää saatuja tuloksia, esimerkiksi suunnittelemalla enemmän toimintaa, joka tapahtuu yhdessä lasten kesken sekä kiinnittämällä huomiota siihen, että jokaisella lapsella on vähintään yksi hyvä kaveri päiväkodissa. Haastatteluista saadut vastaukset ja niistä nostamamme huomiot tukivat myös teoriaamme sekä aiemmin tehtyjä tutkimuksia. Koemme saaneemme lapsilta ja lastentarhanopettajilta laajasti tietoa ja näkemyksiä koskien lasten sosiaalista hyvinvointia.

6 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessissamme halusimme molemmat toteuttaa lapsilähtöisen tutkimuksen, jossa pääpaino olisi lasten näkemyksissä ja mielipiteissä. Päätimme vuoden 2014 loppupuolella, että tulemme tekemään opinnäytetyömme yhdessä. Samoihin aikoihin hahmottelimme tulevan opinnäytetyömme aiheen ja alustavat tutkimuskysymykset. Työmme alkutaipaleella keväällä 2015 päätimme, että toteuttaisimme haastattelut kahdessa päiväkodissa Oulussa, joissa suoritimme suuntaavat harjoittelumme alkukeväästä. Koimme, että haastattelut olisivat mahdollisimman miellyttäviä lapsille, jotka tuntevat meidät jo ennestään. Tavoitteenamme työmme myötä oli, että yhteistyökumppaneina toimivat päiväkodit voisivat ja saavat hyödyntää opinnäytetyömme tuloksia varhaiskasvatuksen työkentällä.

Koemme, että erityisesti lasten haastatteluiden toteuttaminen ja niiden läpikäyminen olivat opinnäytetyöprosessimme parhaita hetkiä. Mielestämme lasten osallistaminen opinnäytetyöhön, heidän mielipiteittensä kuuleminen sekä heidän kanssaan yhdessä kokeminen olivat ikimuistoinen asia työtämme tehdessä. Lasten aidon ilon ja pienen jännityksen huomaaminen osallistuessa opinnäytetyöhömmme sai sekä heidät että meidät tuntemaan tärkeyttä haastattelutilanteessa. Nauhoitettuamme ja litteroituamme haastatteluvastaukset, erityisesti lasten vastausten analysoiminen nosti hymyn huulille heidän ainutlaatuisten vastausten ansiosta. Koemme, että onnistuimme ensikertalaisina hyvin lasten haastatteluissa, itse tehtyjen korttien tukemana.

Pohdimme kaikkia saatuja haastatteluvastauksia ja sitä, mitä lasten sosiaalisesta hyvinvoinnista voisi sanoa, kun haastattelut ovat takanapäin. Opinnäytetyömme haastatteluiden jälkeen voimme sanoa, että haastatteluissa korostui erityisesti lasten halu olla ja leikkiä yhdessä kavereiden kanssa. Kyseessä on kuitenkin vain seitsemän lapsen mielipide, joten pohdimme, että jotkut lapset voivat silti tykätä olla mieluummin yksin kuin yhdessä muiden lasten tai aikuisten kanssa. Lapset ovat erilaisia ja heillä kaikilla on omat henkilökohtaiset mielipiteet, joita on tärkeä kunnioittaa ja huomioida päiväkodin arjessa.

Jännitimme haastatteluiden toteuttamista, onnistumista ja vastausten saamista erityisesti lasten haastatteluissa. Näin jälkeenpäin ajateltuna ja viisastuneina harjoittelisimme haastattelutilannetta esimerkiksi koehaastattelun avulla. Opinnäytetyömme tiukan aikataulun takia meille ei ollut mahdollisuutta toteuttaa koehaastattelua ennen oikeita haastatteluita. Haastatteluiden toteuttamisen jälkeen olemme myös sitä mieltä, että olisimme voineet osallistua enemmän haastatteluissa vuoropuheluun ja jatkokysymysten esittämiseen saadaksemme tarkempia vastauksia haastateltavilta.

Pohdimme, että lapsia haastateltaessa täytyi kiinnittää erityistä huomiota moniin asioihin, kuten eettisyyteen ja lasten kehitystasoon. Haastatteluja tehdessä huomasimme myös sen, että kaikki lapset eivät ensin hahmottaneet ”yksin” ja ”yhdessä” termiä kysymyksissä, vaan monet miettivät yleisellä tasolla, mitä tekemistä on ja mitä ei ole kiva tehdä. Tämän takia oli hyvä, että olimme ottaneet myös yksin ja yhdessä -kortit haastatteluihin mukaan. Lapsia haastatellessa huomasimme lisäksi sen, että perusteluiden tekeminen voi olla vielä haastavaa. Osa lapsista vastasikin perusteluiksi usein ”en tiedä”. Lapset perustelivat valintojaan usein myös sanomalla ”siksi, koska se on kivaa”, mikä oli mielestämme hyvä perustelu, mutta tuntui analyysissämme ajoittain niukalta tiedolta tarkasteltavaksi. Haastatteluiden kulkuun vaikuttivat erityisesti lasten sen hetkinen mieliala ja jännittäminen haastatteluiden aikana. Kun huomasimme, että lasta jännitti haastattelutilanne, emme alkaneet tinkaamaan häneltä perusteluja ja vastauksia, vaan yritimme tehdä tilanteesta rennomman. Haastatteluiden jälkeen kiitimme kovasti lapsia haastatteluista ja kehuimme heitä hyvästä työstä sekä kuuntelimme aina hetken aikaa omaa puhettamme nauhalta. Oman äänen kuuleminen nauhalta oli lasten mielestä hauskaa ja toi tilanteelle positiivisen lopetuksen.

Tunnumme, että olemme haastatteluprosessien myötä oppineet paljon uutta. Emme ole esimerkiksi koskaan ennen työstäneet alusta asti haastatteluja emmekä ole analysoineet saatuja vastauksia. Työn loppua kohden käsitimme aiempaa enemmän sen, että opinnäytetyömme oli ennen kaikkea oppimispro-

sessi. Käsitimme, että lähdimme kokeilemaan ja oppimaan uutta esimerkiksi opinnäytetyömme haastatteluiden kautta. Olemme tyytyväisiä, että pääsimme opinnäytetyöprosessimme kautta työstämään haastatteluja ja analysoimaan työn tuloksia, vaikka ne tuntuivatkin työstäessä hieman vaikeilta. Toivomme, että tulemme tulevaisuudessa kehittymään analyysin ja haastattelun tekemisessä vastaavanlaisten työprosessien myötä sekä samalla kehittämään omia ammatti-identiteettejämme tulevaisuutta varten saaden lisää tietoa lasten maailmasta.

Kesäkuun aikana keskityimme opinnäytetyömme teoriapohjan luomiseen. Opinnäytetyömme on muokkautunut prosessimme alkumetreiltä siten, että aiheemme on tarkentunut sekä tutkimuskysymykset ovat muuttuneet ja tarkentuneet. Heinäkuussa pääsimme haastatteluvastauksiimme käsiksi ja aloitimme vastausten analysoimisen sekä samalla työn muokkailemisen ja viimeistelyn. Opinnäytetyöprosessia ajatellen koemme, että lasten sosiaalisen hyvinvoinnin tarkastelusta ei noussut mitään erityisen hälyttävää esille. Haastatteluistamme nousi erityisesti esille yhdessä olemisen ja tekemisen tärkeys päiväkotien arjessa. Opinnäytetyömme tavoitteena oli, että saisimme lasten äänet ja mielipiteet kuuluviin ja koemme, että olemme onnistuneet siinä erityisen hyvin esimerkiksi lasten sitaattien avulla. Opinnäytetyön lisäämämme haastateltavien suorat sitaatit rikastuttavat työtämme, mutta samalla myös osoittavat luotettavuutta työstämme. Jälkeenpäin ajatellen tunnemme myös, että opinnäytetyömme teoriapohja ja käytäntö vastaavat hyvin toisiaan, mikä lisää työn luotettavuutta edelleen.

Koko prosessia ajatellen, olemme loppujen lopuksi tyytyväisiä opinnäytetyöhömmä ja koemme, että saimme aineistomme avulla vastaukset tutkimuskysymyksiimme. Onnistuimme pysymään tiukassa aikataulussa prosessissamme kesätöiden ohella ja koimme yhteistyön onnistuneen yhteistyössä olevien päiväkotien kanssa. Pyrimme työssämme käyttämään laajasti lähdekirjallisuutta ja tunnemme, että onnistuimme hyödyntämään luotettavaa sekä kansainvälistäkin lähdekirjallisuutta. Jouduimme työstämään suurimman osan opinnäytetyöstämme kevään ja kesän aikana, kesän lopulla alkavan ulkomaan harjoittelu-

vaihdon takia. Ensikertaa ajatellen venyttäisimme aikatauluamme pitemmälle ajalle, mikä vähentäisi kiireen tunnetta ja stressiä huomattavasti. Aikataulullisesti suurin osa opinnäytetyömme kirjoitusprosessista sijoittui kesäkuukausille, jonka takia jouduimme työstämään opinnäytetyötämme itsenäisesti. Vastaavanlaisia projekteja ajatellen työstäisimme työtämme sellaisena ajankohtana, jolloin ohjaavat opettajat eivät olisi lomalla. Toivoisimme saavamme jatkossa enemmän ohjausta erityisesti tutkimuksen analysoimiseen.

Pohtiessamme tutkimukseemme liittyviä mahdollisia jatkotutkimuksia koemme, että lasten hyvinvoinnin tutkiminen varhaiskasvatuksessa olisi tärkeää tulevaisuudessakin. Jatkotutkimuksissa aihettamme voitaisiin laajentaa ja keskittyä muihin lasten hyvinvoinnin osa-alueisiin, kuten fyysiseen hyvinvointiin. Myös lasten mielestä epämiellyttäviä hetkiä ja heidän parannusehdotuksiaan päiväkodin arjesta voitaisiin tutkia enemmän haastattelemalla lapsia. Koemme myös, että yleisen tutkimuksen toteuttamista aiheesta, esimerkiksi lasten sosiaalisen hyvinvoinnin heikentävistä tekijöistä ja niiden ennaltaehkäisemisestä toisi mahdollisesti tarkempia näkökantoja ja mahdollisia ratkaisuja sosiaalisen hyvinvoinnin heikentäviin tekijöihin. Tulevina lastentarhanopettajina koemme lasten kokonaisvaltaisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin erityisen tärkeäksi osaksi varhaiskasvatuksen arkea. Opinnäytetyöprosessimme jälkeen haluamme korostaa aiempaa enemmän lapsilähtöisyyttä varhaiskasvatuksessa. Kannustamme päiväkotien työntekijöitä kuuntelemaan ja kunnioittamaan vielä enemmän lasten mielipiteitä arjen työssään. Lasten mielipiteet ovat tärkeässä osassa rakentaessa heille lapsilähtöistä ja ennen kaikkea mieluista päivähoitoa.

LÄHTEET

- Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Juva: WSOY.
- Einon, D. 1999. Kehittyvä ja onnellinen lapsi. Espoo: Weilin + Göös.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: WS Bookwell Oy, 25-43.
- Helavirta, S. 2011. Lapset hyvinvointitiedon tuottajina. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. Viitattu 5.8.2015
<http://tampub.uta.fi/handle/10024/66827>.
- Helenius, A. & Korhonen, R. 2005. Leikin asema ja ohjaus lapsiryhmää muovaavana tekijänä. Teoksessa T. Parkkinen & S. Keskinen (toim.) Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Turku: Turun kaupungin painatuspalvelukeskus, 21-32.
- Huhtanen, K. 2005. Sosiaalinen vuorovaikutus perustuu onnistuneeseen kommunikaatioon. Teoksessa T. Parkkinen & S. Keskinen (toim.) Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Turku: Turun kaupungin painatuspalvelukeskus, 8-20.
- Hännikäinen, M. 2013. Varhaiskasvatus pienten lasten päiväkotiryhmässä, Hoitoa, kasvatusta vai opetusta? Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 30-52.
- Jarasto, P. & Sinervo, N. 1997. Elämää varten. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Johnson, B. & Christensen, L. 2009. Educational research - quantitative, qualitative and mixed approaches. United States of America: Sage Publications, Inc.
- Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Yliopistopaino.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Kiviniemi, K. 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: WS Bookwell Oy, 70-85.
- Koivunen, P. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: WS Bookwell Oy.

- Kotiranta, T., Haaki, R. & Niemi, P. 2011a. Sosiaalisuus ja sosiaalinen hyvinvointi. Teoksessa T. Kotiranta, P. Niemi & R. Haaki (toim.) Sosiaalisen toiminnan perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 241-248.
- Lehtinen, A. 2000. Lasten kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2015a. Kiusaaminen päiväkodissa. Viitattu 17.7.2015
<http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaiseminen/kiusaaminen-paivakodissa/>.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2015b. Leikki-ikäisen lapsen uni. Viitattu 18.7.2015
<http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/uni/taapero/>.
- Niemi, P., Kotiranta, T. & Haaki, R. 2011b. Sosiaalisen muutos, monimuotoisuus ja tutkimus. Teoksessa T. Kotiranta, P. Niemi & R. Haaki (toim.) Sosiaalisen toiminnan perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 7-20.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Tasa-arvoinen varhaiskasvatus. Lisää aiheesta väreistä on moneksi. Viitattu 15.6.2015
<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/kieli-ja-vuorovaikutus/vareista-on-moneksi/lisaa-aiheesta-vareista-on-moneksi/>.
- Oulun varhaiskasvatussuunnitelma 2013-2015. Oulu. Nettijulkaisu. Viitattu 29.6.2015
http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=8ef2179d-fea2-4ad6-9ca4-f8d208471f58&groupId=112792.
- Papunet 2015a. Papunet sivusto. Viitattu 15.6.2015
<http://papunet.net/yksikko/papunet-sivusto>.
- Papunet 2015b. Kuvapankki. Viitattu 15.6.2015
<http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki>.
- Ruoppila, I. 1999. Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinos, P. Niiranen & M. Ojala (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena kustannus, 26-51.
- Singer, E. 1996. Children, parents and caregivers: Three views of care and education. Teoksessa E. Hujala (toim.) Childhood Education. International Perspectives. Oulu: Oulun yliopistopaino, 159-170.
- Sulku, S. 2001. Seikkailu lapsen maailmassa. Teoksessa S. Sulku & J. Aromaa (toim.) Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta. Helsinki: Edita, 21-28.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Viitattu 17.7.2015
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/113591/kasvatus.pdf?sequence=1>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015. Lastenneuvolakäsikirja. Uni ja unihäiriöt. Viitattu 18.7.2015
<https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/ohjeet-ja-tukimateriaali/menetelmat/hyvinvointi-ja-terveystottumukset/uni-ja-unihairiot>.

Tuomela, R. & Mäkelä, P. 2011. Sosiaalinen toiminta. Teoksessa T. Kotiranta, P. Niemi & R. Haaki (toim.) Sosiaalisen toiminnan perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 87-112.

Turtiainen, P. 2001. Miten kuulla lasta? Esimerkkinä päiväkotilasten ja koulu-
 lasten haastattelut. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Vesala, K. & Rantanen, T. 2007. Laadullinen asennetutkimus: Lähtökohtia, periaatteita, mahdollisuuksia. Teoksessa K. Vesala & T. Rantanen (toim.) Argumentaatio ja tulkinta – laadullisen asennetutkimuksen lähestymistapa. Helsinki: Yliopistopaino, 11-61.

Vornanen, R. 2001. Lasten hyvinvointi. Teoksessa M. Törrönen (toim.) Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Vantaa: Pelastakaa Lapset ry, 20-39.

YLE Elävä Arkisto 2009. Videonauhoite. Liisa Keltikangas-Järvinen A-studiossa. Toim. Petra Himberg. Viitattu 17.7.2015
<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/02/26/keltikangas-jarvinen-lasten-paivahoidosta>.

LIITTEET

Liite 1. Kuvakortit lasten haastatteluun

Liite 2. Haastattelukysymykset lapsille

Liite 3. Haastattelukysymykset lastentarhanopettajille

Liite 4. Lupakysely vanhemmille lasten haastattelusta

Liite 5. Info- ja lupakyselykirje lastentarhanopettajien haastattelusta

Liite 1

Liite 2 1(2)

Haastattelukysymykset lapsille

(Suluissa kysymyksessä käytettävät kortit.)

1. **Mikä näistä on parasta päiväkodissa? Miksi?** (tehtävät, askartelu, piirtäminen, leikki, ulkoilu, liikunta, pelit, rakentelu, satu, kotiin, aamupiiri, retki, lepoaika, ruokailu, musiikkituokio)
2. **Tykkäätkö tehdä sitä yksin vai yhdessä? Miksi?**
3. **Mitä et tykkää tehdä päiväkodissa? Miksi?** (tehtävät, askartelu, piirtäminen, leikki, ulkoilu, liikunta, pelit, rakentelu, satu, kotiin, aamupiiri, retki, lepoaika, ruokailu, musiikkituokio)
4. **Mitä näistä tykkäät tehdä muiden kanssa päiväkodissa? Miksi?** (tehtävät, askartelu, piirtäminen, leikki, ulkoilu, liikunta, pelit, rakentelu, satu, kotiin, aamupiiri, retki, lepoaika, ruokailu, musiikkituokio)
5. **Mitä et tykkää tehdä muiden kanssa päiväkodissa? Miksi?** (tehtävät, askartelu, piirtäminen, leikki, ulkoilu, liikunta, pelit, rakentelu, satu, kotiin, aamupiiri, retki, lepoaika, ruokailu, musiikkituokio)
6. **Mitä näistä tykkäät tehdä yksin päiväkodissa? Miksi?** (tehtävät, askartelu, piirtäminen, leikki, ulkoilu, liikunta, pelit, rakentelu, satu, kotiin, aamupiiri, retki, lepoaika, ruokailu, musiikkituokio)
7. **Mitä tykkäät tehdä aikuisen kanssa? Miksi?** (tehtävät, askartelu, piirtäminen, leikki, ulkoilu, liikunta, pelit, rakentelu, satu, kotiin, aamupiiri, retki, lepoaika, ruokailu, musiikkituokio)
8. **Mitä et tykkää tehdä aikuisen kanssa? Miksi?** (tehtävät, askartelu, piirtäminen, leikki, ulkoilu, liikunta, pelit, rakentelu, satu, kotiin, aamupiiri, retki, lepoaika, ruokailu, musiikkituokio)
9. **Milloin aikuiset juttelevat sinun kanssasi?** (tehtävät, askartelu, piirtäminen, leikki, ulkoilu, liikunta, pelit, rakentelu, satu, kotiin, aamupiiri, retki, lepoaika, ruokailu, musiikkituokio)
10. **Mikä näistä on kivoin hetki? Miksi?** (aamupiiri, leikki, ulkoilu, ruokailu, lepoaika, kotiin lähtö)

Liite 2 2(2)

- 11. Mistä näistä hetkistä et tykkää? Miksi?** (aamupiiri, leikki, ulkoilu, ruokailu, lepohetki, kotiin lähtö)
- 12. Viihdytkö parhaiten yksin, yhdessä, aikuisen kanssa vai kaverin kanssa?** (yksin, yhdessä, aikuisen kanssa, kaverin kanssa)
- 13. Jos sinulla on paha mieli, oletko mieluummin kaverin kanssa vai aikuisen kanssa?** (aikuisen kanssa, kaverin kanssa)

Liite 3

Haastattelukysymykset lastentarhanopettajille

1. Mitkä asiat luovat mielestäsi lasten hyvinvointia päiväkodin arjessa?
2. Miten hyvinvointi näkyy lapsessa?
3. Mitkä sosiaaliset tilanteet päiväkodin arjessa ovat lapsille erityisen mielekkäitä ja lisäävät heidän hyvinvointiaan? Perustele.
4. Mitkä tekijät voivat vahvistaa lasten sosiaalista hyvinvointia päiväkodissa? Perustele.
5. Mitkä tekijät voivat heikentää lasten sosiaalista hyvinvointia päiväkodissa? Perustele.
6. Miten hyvinvointia heikentäviä tekijöitä voidaan ehkäistä päiväkodissa?
7. Miten päiväkodin kautta tulevat sosiaaliset suhteet tukevat lasten hyvinvointia?
8. Miten päiväkodissa tuetaan lasten kaverisuhteiden syntymistä ja niiden ylläpitämistä?
9. Millainen on lapsen silmissä turvallinen aikuinen päiväkodissa?
10. Miten lapsen ääni tulee päiväkodissa kuulluksi?
11. Millainen toiminta päiväkodissa on mielestäsi mielekäästä lapsille?
12. Millainen toiminta päiväkodissa ei ole mielestäsi mielekäästä lapsille?
13. Millä perusteella suunnittelet sosiaalista toimintaa lapsille?
14. Onko sosiaalisen toiminnan suunnitteluun mielestäsi tarpeeksi resursseja?
15. Millainen toiminta tukee lapsen sosiaalista hyvinvointia? Perustele.

Liite 4

Hei Vanhemmat!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Lapin ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä aiheesta *"Lasten hyvinvoinnin avaimet päiväkodin arjessa"*. Työssämme haluamme selvittää, mitkä asiat tekevät lapsen mielestä hänen päiväkotiarjestaan mielekkään.

Haluaisimmekin kysyä teiltä lupaa lapsenne haastatteluun. Haastattelun toteuttaisimme lapsilähtöisesti ja lapselle mukavalla tavalla päiväkodin arjen lomassa, keskiviikkona 20.5, torstaina 21.5 tai perjantaina 22.5. Haastattelun tulokset, päiväkodin nimi ja lapsenne henkilöllisyys tulevat nimettöminä ja tunnistamattomina opinnäytetyöhömmme eikä niitä käytetä missään muualla.

Kerro vastauksesi **viikon 20 kuluessa (pe 15.5.2015 mennessä)** laittamalla lapsesi nimi sekä rasti haluamaasi kohtaan. Palauta lupakysely ryhmän työntekijälle.

Kyllä, lapseni (nimi) _____ saa osallistua haastatteluun ____.

Ei, lapseni (nimi) _____ ei saa osallistua haastatteluun ____.

Huoltajan allekirjoitus _____

Päiväys _____

Ystävällisin terveisin, Minna Veteläinen ja Laura Vikström

Jos sinulla ilmenee kysyttävää, voit ottaa meihin yhteyttä sähköpostitse osoitteisiin minna.vetelainen@edu.lapinamk.fi tai laura.vikstrom@edu.lapinamk.fi.

Liite 5

Hyvät lastentarhanopettajat,

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Lapin ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä aiheesta *”Lasten hyvinvoinnin avaimet päiväkodin arjessa”*. Työssämme haluamme selvittää, mitkä asiat lisäävät lasten hyvinvointia sekä mitkä tekevät lapsen mielestä hänen päiväkotiarjesta mielekkään. Työssämme aiomme esitellä myös mahdolliset hyvinvointia heikentävät tekijät. Haluamme myös tarkastella, mitkä teidän näkemyksenne ovat lasten hyvinvoinnista päiväkodissa.

Keräämme tarvittavan materiaalin työhömmе haastattelemalla sekä lapsia että lastentarhanopettajia. Haastattelemme lapsia lapsilähtöisesti, kuvakorttien tukemana. Tavoitteenamme on se, että varhaiskasvattajat saisivat tarpeellista tietoa niistä tekijöistä, joita lapset pitävät hyvinvointinsa kannalta tärkeinä. Teemme opinnäytetyössä yhteistyötä sekä kunnallisen että yksityisen päiväkodin kanssa.

Haluaisimme kysyä teiltä lupaa haastatteluun. Haastattelun toteuttaisimme teille sopivana ajankohtana, toukokuun aikana. Haastattelun tulokset, päiväkodin nimi ja teidän henkilöllisyytenne tulevat nimettöminä ja tunnistamattomina opinnäytetyöhömmе eikä niitä käytetä missään muualla. *Kerro vastauksesi laittamalla rasti haluamaasi kohtaan:*

Kyllä, osallistun haastatteluun _____. Ei, en osallistu haastatteluun _____.

Allekirjoitus ja nimen selvennys _____

Päiväys ja paikka _____

Ystävällisin terveisin, Minna Veteläinen ja Laura Vikström

Jos sinulla ilmenee kysyttävää, voit ottaa meihin yhteyttä sähköpostitse osoitteisiin minna.vetelainen@edu.lapinamk.fi tai laura.vikstrom@edu.lapinamk.fi.